

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA: _____

Talimassa olevan lähetysten raportti n:o 1.

Ministeri Byström.

21/5 1935.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

No 69.

Tallinnassa, tammik. 21 p:nä 1935.

Ulkoasiainministeriö
5 215 hae. 35
25/1-35
5 C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan lähetystön raportin
no. 1, mikä käsittelee

Viran hallitus- ja kunnallismiesten neuvot-
telukokousta.

Ministeri:

R. K. Kunninen

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Tallinna ssa 21 p:nä tammi kuuta 19 35.

VIKOASIAIN...	5/215/ae.	35
	25/1-35	
	5	012

Asia: Viron hallitus- ja kunnallis-
miesten neuvottelukokouksesta.

Kuluvan kuun 17 p:ksi oli Viron hallitus kutsunut yhteiseen neuvottelukokoukseen Tallinnaan kunnallisen itsehallinnon edustajat kautta maan. Kokoukseen, jossa hallitus oli kokonaisuudessaan läsnä, otti kunnallismiesten ohella osaa myös eri hallinnonhaarojen johtomiehet aina piispoja myöten, kaikkiaan noin 1000 henkeä. Ohjelma oli tarkoin määrätty, yksinpä käytettävät puheenvuorotkin etukäteen varatut. Kuuntelijoille ei myömmetty pääsylippuja ja m.m. Latvian tietotoimiston (Letan) edustaja, joka etukäteen oli pyytänyt pääsyä kokoukseen, sai siihen kielteisen vastauksen. - Syrjästä katsoen luulisi tämän varovaisuustoimenpiteen kuitenkin olleen tarpeettoman, sillä "puhdistuksen" jälkeen kuuluu kunnallisen elämän johtoon vain sellaisia henkilöitä, jotka joko kannattavat nykyistä järjestelmää tai ainakin suhtautuvat siihen täysin lojaalisesti.

Kokouksessa esiintyivät puhujina riigivanem Päts, ylipäällikkö Laidoner, sisäministeri Eenpalu, talusministeri Selter ja propagandapäälliköksi hiljan nimitetty "Kajan" ent. päätoimittaja Oiderman. Kutsutuista kunnallismiehistä käyttivät puheenvuoroa vain Tallinnan, Kolgan ja Viljanin kaupungin edustajat sekä saksalaisen ja juutalaisen

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi

3) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

vähemmistön edustajat, jotka kaikki yksimielisesti alleviivasivat kunnallismiesten luottamusta hallitukseen ja toivat esiin ilonsa siitä, että Viron kansalla on "nykyiset kokeneet ja päättäväiset johtajansa."

Ohjelman pääkohdan muodosti epäilemättä riigivaneman esiintyminen. Laajassa ja monessa suhteessa huomattavassa puheessaan (Lähetystön lehtiselostus No.2), joka "Kajan artikkelin mukaan kuuluu "kaikkein syvällisimpiin esityksiin, mitä vuosien kuluessa olemme kuulleet tai lukeneet", hän - aluksi kiinnitettyään huomiota niihin moninaisiin vaikeuksiin, jotka nykyhetkelle ominaisina ilmiöinä esiintyvät eri maissa - siirtyi kuvaamaan Viron valtiollisen elämän kehitystä ja sen kulkua määränneitä tekijöitä aina viime päiviin saakka. Tämä kehitys on vienyt siihen, että kansa on väsynyt puolueisiin ja puolue-elämään ja vaatii valtiolliselle elämälle uutta, terveempää pohjaa. Tämä on taas mahdollista vain sen kautta, että "luodaan uusi moraali ja uusi kunniakäsite."

Tämän selvityksen jälkeen riigivanem siirtyi esittämään hallituksen tervehdyttämishjelmaa. Se sisältää pääkohdissaan: 1) että Virolle on annettava uusi hallitusmuoto nykyisen tilalle, 2) että tätä laatimaan ja hyväksymään on kutsuttava koolle uusi perustava kokous (asutav koku) sen jälkeen kuin kansanäänestys asiassa on tapahtunut ja 3) että Viron vastaisen kansanedustuslaitoksen samoin kuin perustavan kokouksenkin on rakennuttava korporativisen periaatteen pohjalta. Eri etupiirien s.o. kamarien ja laitosten edustajien ohella on niissä kuitenkin varattava paikkoja myös yleisillä vaaleilla valituille edustajille. Mitä nykyiseen riigikogum tulee, ei sitä enää tulla kutsumaan koolle eikä myöskään toimittamaan uusia vaaleja nykyisen hallitusmuodon mukaan.

Tämä valtiollisen elämän ja sen perusteiden uudistaminen ei riigivaneman mielestä ollut suinkaan mikään helppo tehtävä ja hän vertasikin sitä yritykseen asettaa eteenpäin kiitävälle veturille uudet pyörät. Se on kuitenkin suoritettava ja riigivanem toivoi, että kunnallismiehet tulevat hallitus-

ta tässä työssä tukemaan.

Kokouksen muusta ohjelmasta ansaitsee vielä huomiota sisäministeri Eenpalun puhe, missä hän teroitti mieliin, että kunnallishallimnon uudistuksessa, mikä on suoritettava valtiol-lisen uudistustyön ohella, on pyrittävä vahvistamaan johtavien voimien vastuunalaisuuden tunnetta ja samalla annettava niille toiminnassaan entistä vapaamat kädet. "Jokainen talous tarvitsee isännän kättä ja hänen huolenpitoaan. Missä "meeting"-talous vallitsee, siellä eivät asiat ole tolallaan." Kunnalliselämän johtajalla tulee ennen kaikkea olla voimaa, suora-viivaisuutta ja varsinkin lujuuatta. Ainoastaan tällöin voi hän olla tehtävänsä tasolla. - Yksityisesti olen lisäksi saanut kuulla, että puheeseen sisältyi uhkaus siitä, että ne, jotka eivät osita ymmärtävänsä "nykyhetken vaatimuksia", niillä ei myöskään tule olemaan sijaa kunnallisessa uudistustyössä.

Tällä valtavalla kokouksella, joka päättyi ilman mi-tään sorääntä, oli epäilemättä tarkoituksena osoittaa, että hallituksella valmistellessaan ja ryhtyessään ajamaan suuria uu-distussuunnitelmiaan on takanaan kunnallisten itsehallintoelimi-en kannatus ja myötävaikutus. Samalla oli kai pidetty tarpeelli-sena, että hallituksen ~~suuri~~ uudistusohjelma voitaisiin - kun riigikogua ei nykyisessä kokoonpanossaan enää haluta kutsua koolle - saattaa julkisunteen mahdollisimman edustavassa tilai-suudessa, missä se myös saisi tavallaan ensimmäisen hyväksymi-sensä.

Mitä sanomalehdistöön tulee, on havaittavissa, että Tallinnan johtavat lehdet suhtautuvat myönteellisesti kokouksessa esitettyyn uudistusohjelmaan. "Kajan" mielestä "nyt on kaikki selvää", "Vaba maa" näyttää yhtyvän riigivaneman lausumiin aja-tuksiin ja "Päevaleht", joka on pidättyvin, lausuu lopuksi: "Hal-litus tulisi toimeenpanemalla kansanäänestyksen menettelemään täy-sin laillisesti, sillä onhan lopultakin niin, että jokaisessa valtiossa kansa itse edustaa korkeinta valtaa, mikä määrää sen elämänmuodot ja tahdonilmaukset. Jos kansa pitää toista halli-tusmuotoa toista parempana, ei ole mitään syytä asettua vasta-

rintaan. Meidän on kansanäänestyksellä päästävä niistä vaikeuksista, joihin me olemme viime aikoina julkisessa elämässämme joutuneet."

Sen sijaan esiintyy viileyttä ja salattua kritiikkiä tarttolaisissa "Uus Söna'ssa" ja "Postimees'issä". Kumpikin huomauttaa siitä, että perustava kokous tulee kysymykseen vain valtion perustamisen tai vallankumouksen jälkeen. "Kummastakaan ei kuitenkaan tällä kertaa ole kysymys", lausuu "Uus Söna". "Postimees" puolestaan toivoo, että hallitusmuodon muutokselle löydettäisiin sellainen ratkaisu, että sen kautta ei nostettaisi esiin entistä suurempia vaikeuksia."

B. K. Keskinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Lyytikäinen

17/2.1935.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

Tallinrassa, helmik. 13 p:nä 1935.

No 180.

ULKO
3 G / 216 Sal. D. 35.
18/2.35
Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e ,

5 C12

Saan oheisena kunnioittaen lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön raportin no.2,
mikä käsittelen

Talousneuvoston perustamista Viroon.

Ministeri:

P. J. Kinnunen

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Tallinna ssa 13 p:nä helmi kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTÄÖ	
6	216 Sal. O. 35.
18/4. 35	32
5	C12

Asia: Talousneuvoston perusta-
misesta Viroon.

Siinä lukuisassa alotteiden ja uudistusten sarjassa, mitä Virossa nykyisen järjestelmän aikana on käyty toteuttamaan, näyttää nyt tulevan vuoroonsa kysymys talousneuvoston perustamisesta. Sikäli kun olen saanut kuulla, on tätä kysymystä perinpohjaisesti harkittu hallituksessa ja sitä koskeva riigivaneman dekreetti aiottanee, erään asioita tuntevan kertojani mukaan, julaista, mikäli mahdollista, Viron itsenäisyyspäivän edellä tai sen yhteydessä. Tässä mielessä on asianomaisella taholla tutustuttu eri maiden talousneuvostoja koskeviin lakeihin ja asetuksiin ja nimenomaan myös Suomen Hallituksen vastaavaan lakiehdotukseen.

Valmisteilla olevan dekreetin mukaan on talousneuvoston (riigimajandusnõukogu) tehtävänä "neuvoa ja tukea Riigivanem'aa ja Tasavallan Hallitusta sellaisien kysymysten ratkaisemisessa, jotka koskevat valtion yleistä taloutta, valtion raha-asiaain järjestelyä, koti- ja ulkomaankauppaa, valtiovarojen käyttöä sekä muita valtion kannalta tärkeitä kansantaloudellisia sekä sosiaalipoliittisia asioita." Tässä mielessä on sen:

"1) esitettävä periaatteita, joita valtiotaloudessa ja sen eri aloilla on pidettävä ohjeina;

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin, mutta]:
Tavallinen.

- 2) lausuttava käsityksensä kaikista kansantaloutta ja sosiaalipolitiikkaa koskevista lakiehdotuksista;
- 3) kiinnitettävä Tasavallan Hallituksen huomiota sellaisiin ilmiöihin, mitkä eivät ole tarkoituksenmukaisia kansantalouden ja sosiaalipolitiikan kannalta;
- 4) pyrittävä aikaansaamaan tarpeellista yhteisymmärrystä kansantalouden eri alojen sekä valtiolaitosten ja muiden tekijäin välillä niiden toimintaan nähden;
- 5) myötävaikutettava kansantalouden elvyttämiseen."

Niissä piireissä, joissa kysymystä talousneuvoston perustamisesta on harkittu, on kuulemani mukaan esiintynyt kaksi eriävää mielipidettä neuvoston kokoonpanoon nähden. Toisen mielipiteen mukaan olisi se kokoonpantava korporatiivisella pohjalla eri ammattialoja edustavien kamarien valtuutetuista - ammattikamarien perustamista harrastaa valtiovalta nykyään erityisellä innolla - toisen mukaan taas olisi ainakin jäsenten enemmistö määrättävä yksinomaan henkilökohtaisen sopivaisuutensa perusteella. Hallituksen dekreettiluonnos, sikäli kun sitä tunnetaan, kulkenee tässä suhteessa keskitietä. Sen mukaan nimittäisi riigivanem harkintansa mukaan 10 talousneuvoston 30 jäsenestä. Muut 20 määrättäisiin eri ammattikamarien laitosten ja virastojen ehdokkaista siten, että maataloutta edustaisi 3 jäsentä, teollisuutta 3, kauppaa 3, työntekijöitä ja käsityöläisiä 3, kiinteistönomistajia 1, insinöörejä 2, osuustoimintaa 2, Eesti Pankkia 1, Maapankkia 1 ja Tarton yliopistoa 1 jäsen. Mahdollista kuitenkin on, että näitä numeroita tullaan vielä tarkistamaan.

Suunnitelma talousneuvostosta ei muutoin ole Virolle mikään uutuus. Asetus tämänluontoisen laitoksen perustamisesta annettiin täällä jo v. 1919, mutta se on jäänyt soveltamatta käytäntöön. Riigikogun säännöllisesti toimiessa ei talousneuvoston kokoontumista pidetty tarpeellisena. Asiain tila on nyttemmin toinen, sillä, kuten "Päevaleht" huomauttaa, "hallitukselta puuttuu elin, joka käsitteleisi talouselämää koske-

via lakiehdotuksia ja antaisi niiden suhteen lausuntojaan." Taloudellisten kysymysten harkinta olisi lehden mielestä saatava laiveammalle pohjalle ja "talousneuvosto olisi muodostettava sellaiseksi, että se voisi säilyä senkin jälkeen kun valtiomme on palannut parlamenttaarisen elämän normaaliin muotoihin."

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Thyminen

15/2.1955

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 186.

Talinnassa, helmik. 15 p:nä 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7 / 216 sel. D. 35.		
18/2. 35	2	LML
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan oheisena kumioittaen lähettää
Ministeriölle Tallinnan lähetystön raportin no. 3,
mikä käsittelee

Viroa ja itäsopimusta.

Ministeri:

P. K. Kinnunen

Salainen.

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 3.

Tallinna ssa 15 p:nä helmikuuta 19 35.

ULKOASIANMINISTERIÖ	
7	2/16 sal. D. 387
18/2.35	2
5 C12	

Asia: Viro ja itäsopimus.

Käydessäni välisministeriössä otin keskustelussani ministeri Laretein kanssa esille kysymyksen itäsopimuksesta, tiedustellen, - lähinnä silmälläpitäen Lontoon konferenssia - olisiko ehkä tapahtunut jotain, joka olisi muuttanut tai saattaisi muuttaa Viron kannanottoa tähän kysymykseen vai olisiko se edelleenkin sama kuin aikaisemmin.

Huomautettuaan, että samana päivänä jo kaksi ulkomaista edustajaa oli tehnyt hänelle samaan suuntaan käyvän kysymyksen, hän katsoi voivansa ilmoittaa hallituksensa kannan olevan saman kuin aikaisemminkin s.o. että Viro on valmis yhtymään itäsopimukseen aikaisemmin varauksin Puolan ja Saksan osanotosta siihen ja oikeudesta sopimustekstin tarkistamiseen. Lontoon konferenssi ei hra Laretein sanain mukaan tuonut mitään oleellista käännettä itäsopimuksen suhteen ja Virolla ei ainakaan sen perusteella ole ollut syytä muuttaa aikaisempaa kannanottoaan. Myönnettävä kuitenkin on, että konferenssin kautta itäsopimus on saanut osakseen entistä suurempaa aktualisuutta ja että Puola ja Saksa ovat asetetut entistä välittömämmän ratkaisun eteen.

Uusien tilanteiden syntyessä ja varsinkin, jos itäsopimusta käydään rakentamaan jollekin uudelle pohjalle, on

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:
Tavallinen.

luonnollista, että Viro ottaa kysymyksen uuteen harkintaan yhdessä Latvian ja Liettuan kanssa. Luottamuksellisesti katsoi hra Laretei voivansa lisätä, että joskin nämä molemmat maat muodollisesti ovat itäsopimukseen nähden Tallinnan konferenssin sitä koskevan päätöslauselman kannalla, ne tosiasiallisesti olisivat valmiit sen varaamista tinkimään. Niin on asianlaita varsinkin Liettuan suhteen, mutta Latviakin osoittaa eräänlaista herkkyyttä Moskovan toivomuksille. Tästä on merkinä m.m. sen Virolle ja Liettualle tekänä ehdotus, että Itämeren "entente" yhtyisi Tsekkio-Slovakian tavoin Ranskan ja Neuvostoliiton väliseen n.n. Genève'n päätöskirjaan viime joulukuun 5 p:ltä, mihin Viro puolestaan ei tuntenut mitään halua ja minkä ehdotuksen voi katsoa rauenneeksi. Tämän ehdotuksen syntyminen hra Laretei oli taipuvainen asettamaan yhteyteen Bisheniek-jutun Riiaassa aiheuttaman hermostuneisuuden kanssa, mutta sille saattoi olla pohjana myös Litvinoffin ja Latvian Genève'n-edustajan Feldmanis'in välinen keskustelu, missä ensinmainittu on tuonut esiin tyytymättömyytään Latvian ulkopolitikkaan.

Hra Laretei näytti puolestaan pitävän mahdollisena, että itäsopimus tulee vastaisten neuvottelujen kautta sisällöllistään oleellisesti muuttumaan. Jos niin käy ja jos varsinkin "assistance mutuelle" jää sopimuksesta kokonaan pois, ei siihen liittymistä vastaan hänen mielestään jäänyt tilaa millekään epäilyksille.

Saattaen ylläolevan Ministeriön tietoon, katson olevan syytä huomauttaa, että kysymys itäsopimuksesta ei enää sanottavasti ole kiinnostanut mieliä Virossa ulkopuolella sen piirin, jolle sen käsittely kuuluu. Mielenkiinto siihen on ajan kuluessa ehtinyt laantua. Lontoon konferenssin jälkeen tosin "Päevaleht" julkaisi päätoimittajansa artikkelin asiassa (kts. Lähetystön lehtiselostus no.6), mutta muut lehdet, "Estländische Zeitung"ia" lukuunottamatta, joka viittaa niihin vaaroihin, joita itäsopimus saattaisi Virolle merkitä - ovat noudattaneet

vaiteliaisuutta. "Päevaleht'in" kyseellisessä artikkelissa katsotaan, "elleivät suurvallat löydä yhteistä kieltä sopimuksen solmimiseksi! Itämerenvaltioiden tahtoon tai tahtomattaan joutuvan tilanteeseen, jolloin niiden on määrättävä kantansa toisen tai toisen valtioryhmittymyksen hyväksi, joten niiden "olisi ajoissa perusteellisesti punnittava ja harkittava", mikä tilanne niille on edullisempi, liittyäkö itäsopimukseen ilman Saksaa ja Puolaa vai olla liittymättä yhdessä Saksan ja Puolan kanssa. Lehti puolestaan ei selvästi määrää kantaansa, vaan lausuu toivomuksen, että "valtioiden jakaantumista kahdeksi vihollisryhmäksi ei tulisi tapahtumaan."

B. K. M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Hymminen

22/2. 1935

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 210.

Tallinnassa, helmik. 22 p:nä 1935.

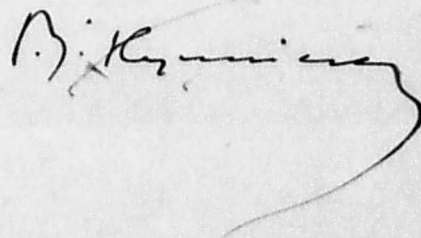
ULKOASIA. MIB	
8 / 216	Sal. O. 35.
25/2. 35	2
5	012

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedoituksen
no. 4, mikä käsittelee

Lakia Viron talousneuvostosta.

Ministeri:

Salainen.

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 4.

Tallinna ssa 22 p:nä helmikuuta 19 35.

8 / 216 Sal. D. 35.	
25/2.35	2
5	C12

Asia: Laki Viron talous-
neuvostosta.

Tiedottaessani hallituksen suunnitelmasta talousneuvoston perustamiseksi Viroon (raportti no. 2) oletin sitä koskevan lain tulevan julkaistuksi riigivaneman dekreettinä Viron itsenäisyyspäivän edellä tai sen yhteydessä. Hallitus teki kuitenkin ratkaisunsa jo saman päivän kuluessa, jolloin kyseellisen raportin lähetin, joskin uusi laki julkaistiin "Riigi Teatajassa" kuutta päivää myöhemmin s.o. kuluvan kuun 19 p:nä.

Laki "riigi-majandusnõukogu'sta" rakentuu täysin niille perusteille, jotka kyseelliseen tiedotukseeni sisältyvät. Ainoa kohta, missä se poikkeaa esityksestäni, on ilmoituksessa neuvoston jäsenluvusta, mikä on määrätty 25:ksi pro 30. Vaaleilla valittavien jäsenien määrä on nimittäin supistettu 20:n asemasta 15:ksi. Tämä on tapahtunut etupäässä kaupan ja teollisuuden edustuksen kustannuksella, mitkä suunnitellun 3 edustajan asemasta saavat kumpikin vain 1 edustajan neuvostoon. Sitävastoin on maatalouden edustus vahvistunut saaden suunnitellun 3 edustajan asemasta 4. Valitun edustajiston tulevat niinmuodoin muodostamaan:

4 maanviljelijää,
1 pankkimies,

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

- 1 teollisuusmies,
- 1 kaupan ja merenkulun edustaja,
- 2 työmiestä,
- 1 käsityöläinen,
- 2 osuustoimintamiestä,
- 1 "vapaa ammattin" harjoittaja,
- 1 kiinteistön edustaja ja
- 1 Eesti Pankin pääjohtaja.

Valittujen jäsenten ja heidän varamiestensä - kullekin jäsenelle valitaan 2 varamiestä - vaalin vahvistaa riigivanem. Heidän valtuuskautensa kestää 2 vuotta.

Kuten aikaisemmasta tiedotuksestani ja talousneuvostoa koskevan lain 2 §:stä (Kts. liite) käy selville, tulee talousneuvostolla olemaan yksinomaan neuvoa-antavan laitoksen luonne. Hallitus saattaa esilletulevissa asioissa harkintansa mukaan joko pyytää sen lausuntoa tai jättää sen tekemättä. Tähän viittaa erittäin selvästi 2 §:n viimeinen momentti, jossa sanotaan: "Lait, jotka ovat saatetut voimaan valtion talousneuvoston mielipidettä kysymättä, lähetetään viimeksimainitulle tiedoksi niiden voimaansaattamisen jälkeen." Asiain näin ollen tulee talousneuvoston merkitys riippumaan osittain siitä, millaisen kokoonpanon se saa, osittain siitä, missä määrin hallitus ja eri ministeriöt haluavat sen asiantunte-
musta hyväkseen käyttää.

Esimainitussa suhteessa saadaan selvyys ennen pitkää, sillä talousneuvoston vaalit suoritetaan vielä tämän kuun ku-
luessa ja sen kokoonkutsumista suunnitellaan maaliskuun 10 p:
p:ksi. Ehdokkaana neuvoston puheenjohtajaksi mainitaan riigi-
vanemaa lähellä olevaa Jürmania; jota pidetään Viron maata-
louden erittäin pätevänä tuntijana.

P. J. Kõivumägi

Laki valtion talousneuvostosta.

Annettu riigivaneman dekreettinä

helmik. 13 p:nä 1935.

1 pääkappale.

Valtion talousneuvoston
tehtävät.

- 1 §. Valtion talousneuvoston tehtävänä on antaa neuvoja ja apua tasavallan hallitukselle ja sen jäsenille kansantalouden sekä sosiaalisten olojen järjestämisessä ja kehittämisessä.
- 2 §. Tehtävänsä täyttämiseksi valtion talousneuvosto:
- 1) esittää lausuntonsa kansantaloutta tai sosiaalisia oloja koskevista lakiehdotuksista tai niiden perusteista;
 - 2) esittää asianomaisten ministerien pyynnöstä lausuntonsa myös muista suunnitelmista tai menettelytavoista, jotka koskevat kansantaloutta tai sosiaalisia oloja;
 - 3) tekee järjestysmuotonsa pohjalla toivomusesityksiä asianomaisille ministeriöille kansantalouden järjestämiseksi ja kehittämiseksi;
 - 4) avustaa järjestysmuotonsa pohjalla ministeriöitä toimien toteuttamisessa kansantalouden järjestämiseksi ja edistämiseksi;
- Lait, jotka ovat saatetut voimaan valtion talousneuvoston mielipidettä kysymättä, lähetetään viimeksimainitulle tiedoksi niiden voimaansaattamisen jälkeen.

2 pääkappale.

Valtion talousneuvoston kokoonpano.

- 3 §. Valtion talousneuvostoon kuuluu 25 jäsentä, jotka ase-

tetaan virkaan 2 vuodeksi. Jäseninä saavat olla henkilöt, jotka ovat vähintään 30 vuoden ikäisiä ja joilla on äänioikeus kunnallisissa vaaleissa.

4 §. Valtion talousneuvostoon kuuluu: 1) 15 henkilöä, jotka valitaan neuvostoon vastaavien ammatti- ja talousalojen mukaan ja 2) 10 henkilöä, jotka nimitetään neuvostoon kiinnittämättä huomiota heidän ammattiinsa tai toimintaansa taloudellisella alalla.

Ammatti- ja taloudellisen toimialan mukaan valitaan neuvostoon:

- 1) 4 maanviljelijää
- 2) 1 pankki-; 1 teollisuus- ja 1 kauppa- ja merenkulualalla toimiva henkilö;
- 3) 2 työläistä ja 1 käsityöläinen;
- 4) 2 osuustoimintahenkilöä;
- 5) 1 n.s. vapaan ammatin harjoittaja;
- 6) 1 talon- sekä kiinteistön omistava henkilö.

Paitsi yllämainittuja kuuluu virkansa puolesta neuvostoon jäsenenä Eesti Pankin pääjohtaja.

5 §, Edellisen (4) pykälän mom. 1-6 mainitut jäsenet valitaan:

- 1) maanviljelijät - "Pöllumäkojan" toimesta sen jäsenien keskuudesta;
- 2) pankki-, teollisuus-, kauppa- ja merenkulualalla toimivat - Kauppa- ja Teollisuus-kamarin vastaavien osastojen toimesta sen jäsenten keskuudesta;
- 3) työläiset ja käsityöläiset, osuustoimintahenkilöt ja vapaiden ammattien harjoittajat - tasavallan hallituksen määrämien perusteiden mukaan sen määräämässä järjestyksessä;
- 4) talo- ja kiinteistöomistajat - "Maja ja kinnisvaraomanikkude Koja'n" toimesta sen jäsenten keskuudesta.

Jäsenten vaalin vahvistaa riigivanem.

6 §. Jokaista valittua jäsentä kohti valitaan 2 varajäsentä, jotka tulevat jäsenen sijalle, jos viimeksi mainittu eroaa ennen määräaikaa. Varajäsenet kutsutaan suorittamaan jäsenen tehtäviä sen mukaan missä järjestyksessä he ovat tulleet valituiksi ja ilmoitus tästä on tehty.

Varajäsenet määrää jäseniksi riigivanem.

7 §. Jos edellisten (5 ja 6) pykälien perusteella ja järjestyksessä ei määrättyksi ajaksi ole valittu jäseniä valtion talous-

neuvostoon, tai jos riigivanem ei ole vahvistanut heidän nimitystään, samoin myös siinä tapauksessa, että eronneelta jäseneltä puuttuu sijainen, valtion talousneuvosto valitsee puuttuvan jäsenen vastaavalla toimi- ja ammattialalla toimivien henkilöiden keskuudesta ja esittää hänet riigivaneman nimitettäväksi. Täten valittu jäsen eroaa virastaan, kun puuttuva jäsen yleisten sääntöjen mukaisesti on valittu.

8 §. Neuvoston 10 määrättävää jäsentä, jotka kuuluvat neuvostoon kiinnittämättä huomiota heidän toimintaansa talousalalla tai heidän ammattiinsa, nimittää riigivanem talousministerin esityksestä.

9 §. Ennen virkaansa astumista neuvoston jäsenet antavat juhlallisen lupauksen riigivanemalle hänen määräämänsä kaavan mukaan.

10 §. Valtion talousneuvoston jäsen on riippumaton valitsijoistaan.

11 §. Valtion talousneuvoston jäsen on velvollinen pitämään ~~salia~~ salassa kaikki salaisiksi ilmoitetut tiedot, jotka liittyvät talousneuvoston käsittelemiin asioihin, ja jotka hän on neuvoston jäsenyytensä kautta saanut tietää. Tämän määräyksen rikkojia rangaistaan samolla perusteilla kuin valtion virkamiehiä vastaavissa tapauksissa.

12 §. Valtion talousneuvoston jäsenet eivät saa palkkaa tai korvausta neuvoston kokouksista.

Neuvoston jäsenien matkakulut neuvoston asioissa korvataan tasavälän hallituksen antamien määräysten mukaan.

Erikoistehtävistä voidaan neuvoston jäsenille suorittaa korvaus järjestysmuodossa määrättyillä perusteilla.

13 §. Valtion talousneuvoston jäsenet joutuvat ennaikaisesti eroamaan paitsi omasta pyynnöstään vielä seuraavista syistä:

- 1) jäsenen erotessa virasta, jonka perusteella hänet on neuvoston jäseneksi valittu;
- 2) jäsenen lakatessa toimimasta sillä talouselämän alalla, jonka perusteella hän kuuluu neuvostoon;
- 3) jäsenen kuollessa;
- 4) jäsenen menettäessä kunnallisen äänioikeutensa;
- 5) kun hänet tunnustetaan maksukyvyttömäksi;
- 6) kun hänet valinnut laitos tai yhtymä lopettaa toimintansa;

7) neuvoston toiminnasta poisjääminen järjestysmuodon sisältämien määräysten pohjalla;

8) väliaikainen jäsen (7 §) vakinaisen jäsenen tultua valituksi ja määrättyksi virkaansa.

14 §. Valtion talousneuvostoa edustaa ja sen toimintaa järjestää ja johtaa puheenjohtaja kahden varapuheenjohtajan avulla.

Neuvoston puheenjohtajan sekä varapuheenjohtajat valitsee neuvosto jäsentensä keskuudesta. Puheenjohtajan vaalin vahvistaa riigivanem. Neuvoston valitsemaksi tunnustetaan ehdokas, jonka puolesta on äänestänyt vähintään puolet neuvoston jäsenmäärästä, tai joka on toisessa äänestyksessä saanut puolelleen yksinkertaisen enemmistön. Jos ehdokkaiden äänimäärät ovat samat, niin arpa ratkaisee vaalin.

3 pöytäkirja.

Talou s n e u v o s t o n i s t u n t o k a u d e t j a k o k o u k s e t.

15 §. Talousneuvoston istuntokaudet määrää ja lopettaa riigivanem.

Istuntokauden määräämisestä talousministeri ilmoittaa neuvoston puheenjohtajalle, joka järjestää neuvoston kokoukset.

Talousneuvoston istuntokausi katsotaan päättyneeksi riigivaneman asianomaisen päätöksen tultua ilmoitetuksi neuvoston kokouksessa tai sen tultua kirjallisesti tiedoitetuksi neuvoston johtokunnalle.

16 §. Talousneuvoston kokoukset ovat suljettuja, ne voidaan julistaa avoimiksi vain pääministerin päätöksellä. Neuvoston kokouksiin voivat ottaa osaa oikeudella käyttää puheenvuoroja tasavallan hallituksen jäsenet ja tilintarkastaja (riigikontrolör) sekä ministeriöiden ja tilintarkastajan edustajat.

17 §. Talousneuvoston kokoukset avaa, johtaa ja lopettaa neuvoston puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja.

Neuvoston jäsenillä on, mikäli he haluavat, oikeus merkitä eriävä mielipiteensä pöytäkirjaan.

18 §. Talousneuvoston kokoukset ovat päätösvaltaisia, jos puolet laimukan kokoonpanon edellyttämästä jäsenmäärästä on saapuvilla.

18 §. Talousneuvoston päätökset ratkaistaan yksinkertaisella äänten

enemmistöllä. Äänien jakaantuessa tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Asiat, joissa äänestys on salainen, määrätään järjestysmuodossa. Neuvoston suorittamat vaalit ovat salaiset.

Talousneuvoston järjestysmuodon tarkastaa talousneuvosto ja tasavallan hallitus vahvistaa sen, talousministerin esityksestä. Järjestysmuoto julaistaan Riigi Teatajassa (Asetuskokoulmassa). Siis hen saakka kunnes järjestysmuoto julaistaan antaa neuvoston johtokunta, sopien asiasta talousministerin kanssa, järjestysmuotoa koskevat ohjeet.

4 pääkappale.

Talou s n e u v o s t o n t o i m i n t a.

20 §. Talousneuvostossa käsiteltäviksi tulevat asiat ilmoitetaan hyvissä ajoissa asianomaisen alan ministeriölle ja tilintarkastusvirastolle.

21 §. Talousneuvoston puheenjohtaja on oikeutettu kääntymään eri valtiolaitosten puoleen neuvoston käsiteltävinä olevia asioita koskevien tarpeellisten tietojen saamiseksi.

22 §. Talousneuvoston juoksevien asioiden hoito tapahtuu valtionkanslian kautta.

23 §. Talousneuvostolle tarpeelliset virkailijat ja palveluskunta määrätään valtiovirastoista talousneuvoston puheenjohtajan käytettäväksi asianomaisen ministeriön ja neuvoston puheenjohtajan välisen sopimuksen perusteella. Mikäli neuvosto tarvitsee erikoisia virkailijoita, niin liitetään nämä valtionkanslian henkilökuntaan, ja ovat he neuvoston puheenjohtajan käskynalaisia.

24 §. Talousneuvoston toimintaa varten tarvittavat varat määrätään valtion tulo- ja menoarviossa valtionkanslian kohdalta.

25 §. Talousneuvoston mietinnöt ja päätökset tiedoitetaan asianomaisen alan ministerille.

26 §. Talousneuvoston puheenjohtaja on oikeutettu järjestysmuodossa määrättyillä perusteilla kutsumaan kokouksiin asiantuntijoita esittämään suullisia lausuntoja tai voi hän pyytää heiltä kirjallista lausuntoa tai selitystä esitetyistä kysymyksistä.

5 pääkappale.

Talousneuvoston perustaminen.

27 §. Talousneuvostoon valittavien toimihenkilöiden ja heidän sijaisensa vaalien määräjän määrää tasavallan hallitus. Ensimmäisessä kokouksessa valitut toimihenkilöt ja heidän sijaisensa ilmoitetaan talousministerille, seuraavissa kokouksissa valitut jäsenet ja heidän sijaisensa ilmoitetaan talousneuvoston puheenjohtajalle.

Ensimmäisen kokouksen ensimmäisen istunnon kutsuu koolle talousministeri ja johtaa hän sitä kunnes puheenjohtaja valitaan.

6 pääkappale.

Loppumääräykset.

28 §. Tämä laki astuu voimaan sen tultua julkaistuksi.

29 §. Tämän lain voimaantumisen kautta lakkaa olemasta voimassa laki talousneuvostosta (R.T.67-1919).

Tallinnassa, helmik. 13 p:nä 1935.

K. Päts.
Pääministeri.
Riigivaneman ominaisuudessa.

K. Selter.
Talousministeri.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA:

Talimassa olevan kalustuksen raportti n:o 5.

Ministeri Uusimäki

6/3 1935.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

No 248.

Tallinnassa, maalisk. 6 p. 1935.

9216 ae. 35
8/3-35

5 C12

Ulkoasiainministeriölle,

Sean oheisena kunnioittaen lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön raportin
no. 5, mikä käsittelee

Puolan yleisesikunnan päällikön vierai-
lua Virossa.

Ministeri:

P. J. Kunninen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Tallinna ssa 6 p:nä maalis kuuta 19 35.

9 216 Acc. 35
8/3.35
5 C12

Asia: Puolan yleisesikunnan
päällikön vierailu Virossa.

Kuluvan kuun neljänä ensimmäisenä päivänä vieraili täällä Puolan yleisesikunnan päällikkö, kenraali Gonsiorowski. Vierailu täällä muodosti keskimmäisen osan hänen vierailuohjelmastaan, sillä matkalla Tallinnaan hän viipyi pari päivää Riassa ja jatkoi täältä matkaansa Helsinkiin.

Hra Gonsiorowski seurueineen otettiin täällä, kuten puolalaiset vieraat yleensäkin, erittäin ystävällisesti vastaan. Puolalla on Virossa yleensäkin vahvat sympatiat ja varsinkin on, kuten tunnettua, Viron korkeampi upseeristo miltei poikkeuksetta Puolaan päin orientoitu. Vieraan otti vastaan riigivanem ja ulkoministeri, sotaministeri ja yleisesikunnan päällikkö järjestivät kukin kutsun hänen kunniaksien.

Vierailun kestäessä niin kauan kuin neljä päivää on avautunut mahdollisuus yksityiskohtaiseen mielipidetten vaihtoon vieraan ja isäntien kesken. Sikäli kun olen saanut kuulla, on hra Gonsiorowski pääasiallisesti selostanut Puolan kannanottoa itäsopimukseen ja sen suhteita Saksaan. Samalla hän on nimenomaan vakuuttanut, että Puolan ystävyyssuhteet Viroon eivät millään muotoa ole entisestään heikentyneet.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

Mitä vierailuun Virossa tulee, näyttää siltä, että sekä "Völkischer Beobachter" että "Ivestija" ovat ehtineet antaa sille liian suuren poliittisen merkityksen. Väittäähän jälkimmäinen, että "Gonsiorowski ei esiinny ainoastaan Puolan yleisesikunnan päällikkönä vain myöskin välittäjänä Saksan ja Itämerenmaiden välillä." Tämäntapaiset oletukset katsoo "Päevaleht" (5/III) perustuvan Itämerenmaiden olojen tuntemattomuuteen ja lisää: "Siihen nähden että ystävyysme ei perustu ainoastaan tunteisiin, vaan on geopolittisen olotilan sanelema, ei se myöskään helposti ole altis muutoksille ja vaikutelmille. Siinä mielessä ei tarvitse puhua myöskään nykyisen vierailun johdosta erikoisesta poliittisesta saavutuksesta tai menetyksestä, vaan tätä vierailua on katsottava ainoastaan itsestään ymmärrettäväksi tosiasiaksi ja pysyväksi muutuneessa olotilassa."

Hra Gonsiorowskin epäilemättä mieluisa vierailu Virossa ei kuitenkaan päässyt päättymään ilman sorääniä. Hänen viimeisenä vierailupäivänään julkaisi "Vaba Maa" otsakkeella "unelma" pilapiirroksen (kts. liitettä), missä hakaristi-merkinen saksalainen, viitaten "Balticumia" esittävään kaakkuun, sanoo puolalaiselle: "Jos me tuon kaakun käsiimme saamme, pan, niin jakakaamme se ystävydessä - minä syön ja sinä hengität sisään makeaa aromia." Seuraavana päivänä lehden toimitus tosin ilmoitti, että pilapiirros oli päässyt lehteen "ilman tavallista tarkastusta", ja vakavasti valitti tapahtumaa, mutta asia ei sillä liene täysin korjattu.

Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, että vierailuun Riiasakin on jäänyt hieman "sivumakua". Pää- ja ulkoministeri Ulmanis nimittäin kieltäytyi kuulemani mukaan ottamasta puolalaista vierasta vastaan ja lähettiläs Beczkowiczin ponnisteluista huolimatta oli tyydyttävä siihen, että "ulkoministerin estettynä ollen" vieraan otti vastaan pääsihteeri Munters.

Bj. Rosin

Liite

Õsmasp., 4. märtsil 1935. a. Nr. 54.

Unistus.

GORI.

„Kui me selle piruka kätte saame, pan, siis jagame ta sõbralikult — mina jään ja
fina hinga' magusat aroomi nautima!“

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C. 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetysten rapatti n:o 6.

Ministeri Hynninen

14/3. 1933

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 271.

Tallinnassa, maalisk. 14 p. 1935.

10/216 Pal. D. 35.

18/3. 35

N.

OS.

5

C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen ohellisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedoituksen
no. 6, mikä käsittelee

Nykyistä järjestelmää Virossa.

Ministeri:

B. K.

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 6.

Tallinna ssa 14 p:nä maalis kuuta 19 35.

10 216 P.L.D. 35

18/3.35

5 C12

Asia: Vuosi nykyistä järjestelmää
Virossa.

Kuluvan kuun 12 päivä, nykyisen autoritarisen järjestelmän ensimmäinen vuosipäivä, on täällä mennyt miltei huomaamatta ohi. Monet lehdet m.m. "Päevaleht" eivät ole sallakaan päivään tai sen merkitykseen kajonneet. "Postimees'iin" sisältyy muutamia lauseita otsakkeella "vuosi" ja niitä seuraa kronologinen luettelo huomattavammista tapahtumista vuoden varrella.

Liioittelematta voinee kuitenkin sanoa, täysin riippumatta siitä, miltä näkökulmalta kukin asioita katselee, että nyt päättynyt vuosi on vapautussodan jälkeen merkillisin ajanjakso Viron itsenäisyyden aikana. "Se merkitsee suurinta virstapylvästä meidän valtiollisessa historiassamme" lausuu nimimerkki L(aaman) "Vaba Maassa" ja jatkaa: "siitä lähtee teitä moneen suuntaan - niinhyvin eteenpäin kuin taaksepäin."

Kuluneen vuoden ajan on Viroa ohjannut luja, tehtävistään tietoinen hallitus, jonka käsiä on sitonut ai-noastaan sen oma harkinta siitä, mitä maan etu vaatii. Riigikogua, joka vuosi sitten antoi täydellisen hyväksymisensä nykyisen järjestelmän ensi askeleille, mutta viime syksynä jo osoitti opposition merkkejä, ei hallitus ole halunnut enem-pää kuulla ja mitään muutakaan realista voimaa ei ole ollut,

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

mikä olisi ollut esteenä sen suunnitelmien toteuttamiselle. Sen tekemiset ja tekemättä jättämiset ovat niinmuodin pantavat yksinomaan sen omaan tiliin.

Hallituksen ansioksi on epäilemättä luettava, että se on kyennyt palauttamaan ja myöskin säilyttämään rauhan ja järjestyksen maassa sekä käynyt samalla laajakantoiseen uudistustyöhön, minkä tuloksia tosin voidaan täysin arvioida vasta vuosien kuluttua. Sen aloitteet ja uudistukset, joista useat ovat olleet päiväjärjestyksessä vuosikausia saamatta riigikogun tarpeellista enemmistöä, ovat osoittaneet voimaa ja ripeitä otteita. Ne ulottavat kaikille mahdollisille aloille: siviili- ja sotilashallintoon, lainsäädäntöön ja -käyttöön (uusi rikoslaki), kunnalliseen itsehallintoon, koulu- ja kirkollisiin oloihin (kouluasetus ja kirkkolaki) ja ennen kaikkea maan taloudellisen elämän järjestelyyn. Ensi silmäykseltä saattavat nämä eri aloja koskevat dekreetteinä julaistut lait ja asetukset näyttää olevan vailla keskinäistä yhteyttä, mutta lähemmin tarkastuen voi niiden huomata muodostavan osia määrätietoista suunnitelmasta, jota askel askeleelta pyritään toteuttamaan. Samalla on merkille pantava, että hallitus ei ole toimenpiteissään aarastellut käydä käsiksi asioihin, mitä piirejä ja mitä etuja ne kulloinkin ovat koskeneetkin. Joka tapauksessa: nykyhetken Viro on rakenteeltaan oleellisesti toinen kuin Viro ennen maaliskuun 12 päivää 1934. "Postimees'in" huudahtukseen: "Onko tämä kaikki tosiaankin voinut tapahtua yhden ainoan vuoden aikana?!" voi yhtyä myöskin myönteisessä mielessä.

Välittömiä tuloksia silmälläpitäen on hallituksella suurimmat saavutuksensa nimenomaan taloudellisella alalla. Ulkomaankauppa on oleellisesti kasvanut ja kauppatase käynyt huomattavan vientivoittoiseksi. Valtion tulot ovat kuukausi kuukaudelta lisääntyneet ja ylittävät runsaasti menosääntöön merkityn arvion. Talletukset rahalaitoksiin osoittavat melkoista nousua ja "rahaurusandesta" näkee ainakin kirjoitettavan. Työttömyys on supistunut miltei olemattomiin ja talousministeriön viime huhtikuul-

la laatima "5-vuotissuunnitelma" työttömyyden poistamiseksi näyttää saavan jäädä perinnöksi "huonommille ajoille." Lyhyesti sanoen: maa on vaurastunut. Osaksi on tämä tulos asetettava parantuneiden konjunktuurien tiliin, mutta osa siitä epäilemättä, varsinkin maamiesten mielessä, tulee hallituksellekin. Sitä tarkoittaa varmaan riigivanenkin sanoillaan: "Talousministerillä on onnellinen käsi", mitkä olen kuullut hänen ainakin pariin eri otteeseen lausuvan.

Hallituksen työtaakkaa, mikä kaikesta päättäen on ollut varsin raskas, on osaltaan helpottanut sen jäsenten verrattain hyvä yhteisymmärrys, mikä on estänyt mahdollisten erimielisyyksien kehittymisen pidemmälle. On tosin jo nykyisen järjestelmän alkua ajoista lähtien kuulunut ääniä, täällä hiljaisempia, ulkomailla sitä vammempia, joiden mukaan riigivaneman ja armeijan ylipäällikön välillä on vakavia periaatteellisia erimielisyyksiä, mutta nämä äänet ovat ainakin täällä vaikenemaan päin. Yhteistyö molempien välillä on tietämäni mukaan entisestään pikemmin parantunut kuin huonontunut ja henkilökohtaiset suhteet ovat kehittyneet samaan suuntaan. Sen raportoinnin jälkeen, minkä ylipäällikkö viikottain riigivanemalle esittää, käsitellään kahdenkeskisesti ainakin tärkeimmät esillä olevat asiat ja sovitaan myös niiden raikaisusta.

Mitä hallituksen kokoonpanoon tulee, on siinä vuoden kuluessa tapahtunut ainoastaan yksi, mutta aikanaan hyvinkin huomiota herättävä muutos. Riigikogun puhemies Einbund, nyttemmin Eenpalu, siirtyi viime elokuussa hallitukseen sisäministeriksi, jolloin aikaisemmalle sisä- ja oikeusministeri Müller'ille jäi yksistään viimemainittu salkkunsu. Kevätkaudella on kuulunut niinkään viittauksia siihen suuntaan, että ulkoministeri Seljamaan ja talousministeri Selterin erimielisyydet ulkomaankaupan johdosta ja järjestelystä johtaisivat ensinmainitun eroon ja nimitykseen lähettilääksi Roomaan (akkreditoituna samalla Wiemin ja Buda-Pestiin), mutta luultavaa kuitenkin on, että kaikki jää toistaiseksi ennalleen, varsinkin kun riigivanen ei ainakaan toistaiseksi halunne mitään muutoksia hallituksen kokoonpanossa.

Tällaista vuosikatsausta kirjoittaessa ja historialliseen vuosipäivän yhteydessä työntyy itsensä etualalle kysymys: miten suhtautuu Viron kansa nykyiseen järjestelmään, myönteisesti vai kielteisesti?

On totta ja tunnettua, että Viron nykyinen järjestelmä on ankarasti koskenut sekä kansan että kansalaisten oikeuksiin: maassa vallitsee edelleen suojelustila poikkeuksellisine määräyksineen, sanomalehtiä painaa sensuuri, kansalaisilla ei ole lausunto- eikä kokoontumisvapautta, puoluetoiminta on kielletty ja itse puolueetkin lopuksi lakkautettu j.n.e. Tämä kaikki muodostaa mitalin "toisen puolen", mutta sen ei suinkaan oo ipso tarvitse merkitä sitä, että kansakunnan enemmistö olisi kääntynyt tai edes kääntymässä nykyistä järjestelmää vastaan. Päinvastoin voi viime vuosien historiasta löytää sopivia esimerkkejä siitä, että kansat joko syistä tai toisista ovat alistuneet ehdottomaan diktatureihin - tietenkin toivossa löytää tämän kautta tie parempiin oloihin ja kansalliseen suuruuteen.

Toisaalta taas ei myöskään se seikka, että Viron nykyisellä järjestelmällä ei ole ollut mitään vaikeuksia sisäisen rauhan ja järjestyksen ylläpitämisessä ja että valtiokoneisto on pyörinyt ilman minkäänlaista hankausta, oikeuta vetämään johtopäätöstä siitä, että edellisen vuoden kuuhunta olisi jo pohjimmiltaan laannut ja että järjestelmällä Päts-Laidoner olisi maan jakamaton kannatus. Siitä eivät ole riittävänä todistuksena myöskään suurten "päivien", kuten kunnallismiesten ja koulunopettajain konferenssien hallitukselle osoittamat luottamuslausheet ja ne sadat ja jälleen sadat kiitos- ja omittelusähkeet, joita riigivanem kuluva vuoden alkukuukausina on saanut kautta maan vastaanottaa. Sivistyneistön mielipiteestä voidaan ehkä näiden avulla jollakin vammundella päätellä, mutta se, mitä rahvaan mielessä liikkuu, käy selville vain vaaliuurnan välityksellä.

Puolueettomasta tarkastelijasta näyttää tällä hetkellä siltä - tässä tukevat käsitystäni myös useiden virkaveljieni mielipiteet - että suurin osa sivistyneistöä ja vauraampi maanviljelijäainees eri puolilla maata suhtautuu täysin myönteisesti nykyiseen järjestelmään, osa sivistyneistöä ja maalaisia on täy-

sin passivinen ja jälelläoleva osa, johon kuuluu hyvinkin erilaista ainesta, kuten rintamamiesten kantajoukko ja varsinkin niiden "aktiivinen" siipi, sosialisteja, kommunisteja, porvarillisia vasemmistolaisia, saksalaisia y.m. on enemmän tai vähemmän selvässä oppositioasenteessa. Kuinka suuri tämä osa kansaa lukumäärältään on, siitä ei tällä hetkellä voi kukaan täydellä varmuudella päätellä.

Oppositioista ja siellä täällä ehkä kytevistä kumousjopa attentaattisuunnitelmista, joista hiljan tapahtuneet pidätykset ovat merkkeinä, huolimatta on todettava, että Virossa ei tällä hetkellä ole mitään voimaa, mikä menestyksellisellisesti voisi asettua nykyistä järjestelmää vastaan tai edes muodostaa sille sanottavaa vaaraa. Se tulee epäilemättä vielä jatkuvan jatkumaan, kuten raportissani viime toukokuun 16 p:ltä jo lausuin, lisäten samalla: "Merkitseekö tämä jatkuminen vuotta tai kahta vaiko enempääkin, se riippuu tilanteen yleisestä kehityksestä. On sitäpaitsi otettava huomioon, että diktatoriinseen järjestelmään siirtyminen saattaa määrättyissä oloissa olla viekottelevan helppoa, jotavastoin ulospääsyyntä siitä liittyy erinäisiä vaikeuksia."

P. J. Kivimäki

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 7

Ministeri Pyrmäinen

27/3 1935

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna

N:o 309.

Tallinnassa, maalisk. 30 p.1935.

11 217 Salid. 55.

27/4.35

3

5 C12

Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedoituksen
no. 7, mikä käsittelee

Itämerenmaiden demarcheja Pariisissa ja
Lontoossa ja niiden jälkiselvittelyjä.

Ministeri:

B. Kinninen

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Tallinna ssa 30 p:nä maalisk. kuuta 1935.

11 212 sal. D. 35.

2/8. 35. 2

5 C12

Asia: Itämerenmaiden demarcheista
Pariisissa ja Lontoossa ja
niiden jälkiselvittelyistä.

Viron, Latvian ja Liettuan asianomaisten lähettiläiden Pariisissa ja Lontoossa kuluvan kuun puolivälissä itäpaktin suhteen tekemien yhteisten demarchien suhteen olen saanut kuulla seuraavaa.

Ajatus kyseellisestä yhteisestä demarchista on lähtöisin Liettuasta, mikä taas itäpaktin suhteen, kuten muutoinkin on kuulemani mukaan viime aikoina ollut suuressa määrin Neuvostoliiton vaikutuksen alainen. Virolla itsellään ei kylläkään ole ollut mitään erityisempää halua tähän askeleeseen, mutta kun Latviakin oli siihen taipuvainen, ei se myöskään tahtonut asettua kielteiselle kannalle, varsinkin sen jälkeen, kun se aikaisemmin oli vastustuksellaan ehkäissyt Itämerenmaiden yhtymisen Genève'n pöytäkirjaan joulukuun 5 p:ltä, kuten jo ajemmin olen Ministeriölle tiedottanut.

Sovittiin niinmuodoin siitä, että kunkin maan lähettiläät sekä Pariisissa että Lontoossa samana päivänä esittävät suullisesti ulkoministereille yhtäpitävän lausunnon, missä mielihyvällä tervehditään ranskalais-englantilaisista julkilausumaa Itä-Europan rauhan turvaamisesta osana koko Europan rauhan turvaamista tarkoittavasta sopimusjärjestelmästä ja lisäksi esiintuodaan toivomus siitä, että Itämerenmaiden geopolitti-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

sesta asemasta johtuvat erikoisnäkökohdat tulisivat huomioonotetuiksi solmittavassa sopimuksessa.

Lontoossa oli Zarins kuitenkin "hätköimisellään", kuten Seljamaa minulle kertoi, "pilata koko asian." Saatuaan aikaisemmin kuin toiset virkaveljensä ohjeet asiassa ulkoministeriltään ehti hän kahteen eri otteeseen käydä puhumassa siitä Foreign Officessa. Kun Balutis, Liettuan lähettiläs, sai tästä kuulla, teki hän heti vastaavan käynnin, mistä taas oli seurauksena, että Schmidt, joka oli saanut ohjeensa viimeisenä, kääntyi välisministeriön puoleen, tiedustellen, oliko näin ollen enää syytä yhteiseen esiintymiseen. Tämä lopuksi tapahtui ja Simon otti lähettiläät ikäjärjestyksessä vastaan parlamenttitalossa.

Parisissa ei myöskään kaikki ole käynyt, kuten edellytettiin. Havas'in tiedotus, mikä, kuten täällä arvellaan, perustuu lähinnä Liettuan lähettilään Klimas'in esitykseen Laval'ille oli Seljamaan mielestä siinä määrin poikkeava sovituisista punkteista, että hän katsoi olevan syytä antaa kuluvan kuun 18 p:nä sanomalehtien edustajille julkilausuman (Kts. Lähetystön lehtiselostus no.18), missä m.m. sanotaan seuraavaa: "Eräällä taholla on tätä esiintymistämme Lontoossa ja Pariisissa tulkittu siten, että muka tähänastinen katsantokantamme sopimusten sisältöön nähden olisi muuttunut. Tietääksemme ei Lontoon julkilausuman pohjalla ole vielä esitetty mitään konkreettisia sopimus-suunnitelmia, joten mekään emme niinmuodoin ole voineet ottaa mitään asennetta enemmän yhteen kuin toiseenkaan sopimukseen nähden. Katsantokantamme on pysynyt kaiken aikaa samana. Meitä kiinnostaa Itä-Europan rauhankysymys, seuraamme sitä suurella harrastuksella, mutta konkreettisia mielipiteitä jonkun suunnitelman sisältöön nähden samoin kuin omia ehdotuksiamme voimme julkituoda vastastellen, kun meille esitetään tosiasiallisia suunnitelmia. Niin kauan kuin emme vielä tiedä, millaisia velvoituksia joku suunnitelma meille tarjoaa, emme voi sen suhteen esittää hyväksymystämme enemmän kuin myötämielisyyttämekään."

Tämä Seljamaan lausunto ei taas ole miellyttänyt Neuvostoliittoa. Pari päivää sen julkaisemisesta ilmoitti Ustinoff käynnillään Seljamaan luona, että lausunnon sanamuoto on herättänyt huomiota Moskovassa ja teki sen johdosta eräitä kysymyksiä.

Ylläoleva ansaitsee huomiota mielestäni, paitsi se-
lostuksena kyseellisten tapahtumien kulusta, myöskin siitä syys-
tä, että se osoittaa kuinka vaikea "Itämeren ententen" yhteis-
toiminta on ja kuinka hapanavia yhteiset askeleet vielä ovat.

P. K. Kinninen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 8

Ministeri Hymnen

20/4. 1933

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

Tallinnassa, huhtik. 20 p:nä 1935.

No 373.

13 217 Tal. D. 35.

22/4. 35

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedoituksen
No. 8, mikä käsittää

Suunnitelmaa hallitusmielisen lehtiyhtymän
perustamisesta Viroon.

Ministeri:

P. J. Keskinen

RAPORTTI n:o 8.

Tallinna ssa 20 p:nä huhtikuuta 1935.

13 217 Pal. O. 25.	
25/4.35.	5
	C12

Asia: Suunnitelma hallitusmielisen
lehtiyhtymän perustamisesta Viroon.

Nykyinen järjestelmä on hallinnollisten toimenpidet-
ten avulla päässyt siihen, että ainoalaan virolainen lehti ei us-
kalla esiintyä suoraan sitä vastaan. Kritiikki hallitusta vastaan,
mikäli sitä lehdissä ilmenee, saa hakeutua varsin vaatimattomiin
muotoihin tai kohdistua toisarvoisiin kysymyksiin. Sitävastoin on
lehdistö veloitettu julkaisemaan kaikki hallituksen ja sen jä-
senten julkilausumat, vieläpä antamaan niille palstoilleen huomattavan
paikan ja ulkoasun.

Johtavista lehdistä, joihin on luettava tallinnalaiset "Päevaleht", "Vaba Maa" ja "Kaja" sekä tarttolaiset "Postimees" ja "Uus Sõna", on "Kaja" täysin nykyisen järjestelmän kannalla. Se on, käyttäkseni vanhaa sanontaa, "kuningasmielisempi kuin kuningas itse" ja on joskus palvelusinnossaan tuottanut hallitukselle vaikeuksiakin. "Vaba Maa", n.s. Weilerin lehtiyhtymän päälehti, joka aikanaan oli ehkä jyrkimässä taisteluasenteessa rintamamiisliikettä vastaan, suhtautuu yleensä suopeasti nykyiseen järjestelmään ja sen suunnitelmiin. Lehden nyk. päätoimittaja Laaman ja tri Wilms ovat siinä julkaisseet m.m. lukuisia myötämielisiä artikkeleja korporativisesta edustuslaitoksesta, mikä muiden seikkojen ohella viittaa myös periaatteellisesti suopeisiin suhteisiin nykyisen järjestelmän johdon kanssa. "Päevaleht" on poliittista luonnetta

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

olevissa kirjoituksissaan ollut erittäin varovainen. Niiden perusteella ei sen kannanotto nykyiseen järjestelmään ole aina helppo määritellä, mutta se tulee esille muilla tavoin, esimerkiksi vaikenemalla, kuten tapahtui viime maaliskuun 12 p:nä nykyiseen järjestelmän vuosipäivänä. Lyhyesti sanoen voinee lehden asenteen hallitukseen karakterisoida ehkä seuraavasti: periaatteessa kielteinen, käytännössä yleensä melko myönteinen.

Tarttolaiset päivälehdet ovat niin toinen kuin toinenkin oppositiolehtiä. "Postimees'issa" Jaan Tõnisson tämän tästä selvittelee demokratian periaatteita, tehden tämän säännöllisesti määrättyllä osoitteella, ja lakkautetun "Vaba Sõnan" tilalle perustettu "Uus Sõna" näyttää perineen edeltäjältään kaiken muun paitsi tämän saksalaisystävällisyyttä. Joskaan tämä eräiden johtavien lehtien asenne, mikä edellä on esitetty, ei nykyoloissa merkitse vielä vaaraa nykyiselle järjestelmälle, on määrävällä tavalla kuitenkin katsottu nyt tulleen kertojani sanoja käyttäen - "vuoron sanomalehdistön uudelleenjärjestelylle". Alote lienee lähtös in sisäministeristä, jolle "sisäisen turvallisuuden päällikkönä" sanomalehdistön valvonta ylimmässä asteessa kuuluu.

Suunnitelman mukaan on kyseessä uuden osakeyhtiön perustaminen, mikä ostaisi "Kajan" ja "Vaba Maan" ja ryhtyisi julkaisemaan niiden asemasta uutta "suurlehteä", mistä tulisi nykyisen järjestelmän pää-äänenkannattaja. Osakepääoman, Ekr. 200.000:-- merkitsisi pääasiassa eräät valtiolle kuuluvat rahalaitokset ja liikeyritykset, kuten Pikalaenu pank, Eesti Kiviõli y.m., osittain yksityishenkilöt, Yrityksen johtoon on ajateltu asianajaja Pung'ta (ent. rahaministeriä ja keskustaan kuuluvaa riigikogun jäsentä), jonka kanssa riigivanem on tietämäni mukaan asiasta jo neuvotellut.

Lisäksi kuuluu suunnitelmaan hallitusmielisen lehden perustaminen Tarttoon. Tällöin lienee ajateltu lähinnä "Postimees'in" ostamista. Lehden raha-asiat ovat nimittäin täysin rappiolla ja sen olemassaolo riippuu vain siitä, milloin valtion hallussa oleva Pikalaenupank ryhtyy todenteolla vaatimaan

myöntämiensä lainojen lainausehtojen täyttämistä. Tarvitaan vain hallituksen taholta tehty huomautus pankille ja "Postimees" lakkaa tai siirtyy uudelle omistajalle.

Tällä hetkellä, jolloin vain suhteellisesti harvat ylläolevasta suunnitelmasta jotain tietävät, on vielä vaikea sanoa, missä laajuudessa se tullaan toteuttamaan. Olen kuitenkin katsonut olevan syytä siitä jo sen "ensi asteella" tiedottaa.

P. J. Kinnunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystä raportti n:o 29.

Ministeri Hyömiä

8/5 1935

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 429.

Tallinnassa, toukok. 8 p:nä 1935.

16/218 Sal. D. N.

18/5. 35

5 C12

Ulkoa siainministeriölle,

Saan kunnioittaan oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedotuksen
no. 9, mikä käsittelee

Sisäpolittisia neuvotteluja Virossa.

Ministeri:

R. Heikkinen

RAPORTTI n:o 9.

Tallinna ssa 8 p:nä touko kuuta 19 35.

16 / 218 Sal. D. 35.

12/5. 35.

5 C12

Asia: Sisäpolittisia neuvotteluja
Virossa.

Välittömästi ennen riigivaneman matkaa Puolaan tapahtui Tallinnassa sisäpolittisia neuvotteluja, aluksi eräiden keskusryhmiin lukeutuvien huomattavien henkilöiden, lopuksi viimeainittujen valitsevien edustajien ja hallituksen välillä. Näistä neuvotteluista, jotka ovat tapahtuneet mitä suurimmassa salaisuudessa, ja niiden kulusta olen saanut kuulla seuraavaa.

Saatuaan kuulla hallituksen suunnitelmista Viron sanomalehdistön "uudelleenjärjestelystä" s.o. hallitusmielisen lehtiyhtymän perustamisesta (mistä olen tiedottanut raporttissani n:o 8) ja niinmuodoin "Postimees'tä" uhkaavista toimenpiteistä, saapui huhtikuun loppupäivinä Tallinnaan Jaan Tõnisson hakien kosketusta henkilöihin, jotka ovat olleet lehtiä lähellä. Näiden henkilöiden - niiden joukosta on syytä mainita Eesti Pankin pääjohtaja Jaakson ja Viron korkeimman oikeuden presidentti Parts - ja Tõnissonin välillä on pidetty useampia neuvotteluja, joissa "Postimees'in" asian ohella on käsitelty sisäpolittista tilametta yleensä.

Neuvotteluissa ovat tietämäni mukaan kaikki niihin osaaottaneet olleet sitä mieltä, että "Postimees" olisi kai-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

kin voimin pyrittävä säilyttämään traditiojensa mukaisena vapaana lehtenä, jollaisena sillä on edelleen huomattava merkitys Viron valtiolliselle elämälle. Jos se sitävastoin pakolla liitetään hallitusmieliseen lehtiyhtymään ja "yhtenäistytetään", on sen merkitys mennyttä ja sen hallitukselle antama apu hyvin kyseenalainen.

Siinä tapauksessa että hallitus luopuisi suunnitelmistaan lehteen nähden ja että se edelleen jäisi nykyisiin käsiin, ilmoitti Tõnisson puolestaan olevansa valmis noudattamaan lojalisuutta siinä oppositiossa, mihin hänen kysymyksessä tai toisessa on periaatteittensa mukaisesti ehkä asetettava. Samalla hän oli kertojani mukaan taipuvainen myöntämään, että hallituksen "tähänastiset" toimenpiteet ovat pohjimmiltaan olleet pakkotilanteen sanelemia, joten arvostelun on kohdistuttava vain niiden täytäntöönpanoon. Vastaisuuteen nähden hän oli nykyisen järjestelmän kannalla siinä, että Viron nykyinen, rintamamiesten läpiajama hallitusmuoto on muutettava, mutta tämä muutos oli hänen vakaumuksensa mukaan toimeenpantava kansanäänestyksen kautta s.o. laillista tietä. Mikään mielivaltaisilla perusteilla kokoonkutsuttu "konstituantti" eli perustuslakia säätävä kansalliskokous ei voi tätä tehtävää suorittaa ja sen kautta syöstään maa vain jatkuviin hallitusmuototaisteluihin. Omalta osaltaan ilmoitti Tõnisson lisäksi olevansa valmis, "jos se on välttämätöntä", jättämään "Postimees'in" ja siirtymään hänelle ehkä uskottaviin tehtäviin ulkomailla (lähettilääksi Roomaan tai Tukholmaan).

Näiden "Postimees'in" asemaa koskevien toivomusten ja Tõnissonin periaatteellista kantaa edustavien lausuntojen esittäminen riigivanemalle annettiin tehtäväksi 3-miehiselle delegatiolle, johon kuuluivat Jaakson, Parts ja Puhk. Riigivanem myönti delegatiolle vastaanoton, jolle saapui myös sisäministeri Eenpalu ja talousministeri Selter, jonka vaikutus hallituksessa näyttää olevan yhä kasvamaan päin.

Presidentti Partsin esitettyä delegation nimessä kaiken sen, mikä tämän tehtäväksi oli annettu, seurasi mielipidetten vaihto, missä hallituksen taholta esiintyi etupäässä Kenpalu. Hän kertojani mukaan lausui hallituksen mielihyvällä panevan merkille, että "Postimees'in" taholla on herännyt halu sovinnollisuuteen ja lojaliseen esiintymiseen hallituksen suhteen, mutta todennäköistä on, että hallitus tästä huolimatta tuskin voi luopua suunnitelmastaan maan sanomalehdistön uudelleenjärjestämiseksi. Joka tapauksessa otetaan se, mitä delegatio "Postimees'in" asiassa on esittänyt, hallituksen piirissä harkittavaksi, ennenkuin lehden suhteen mihinkään toimenpiteeseen ryhdytään.

Samanaikaisesti oli kyseellisten neuvottelijain toimesta koetettu järjestää tapaamista riigivanem-Tõnisson. Henkilö, joka sai tehtäväkseen kääntyä asiassa riigivaneman puoleen, sai viimeainitulta kuitenkin vastauksen, että "tällaisesta tapaamisesta ei ole mitään hyötyä, koska en voi luottaa Tõnissoniin." Jos tämä ehdottomasti sellaista haluaa, on sen tapahduttava "tavamukaisessa järjestyksessä ja adjutanttin välityksellä." Saatuaan kuulla näistä ehdoista matkusti Tõnisson vielä samana päivänä Tarttoon.

Mitä vaikutusta kaikella sillä, mistä edellä on kerrottu, tulee olemaan hallituksen suunnitelmiin sanomalehdistön suhteen, on vaikea päätellä. Näyttää kuitenkin siltä, että tässäkin suhteessa vanha ja kaikesta päättäen sovittamaton vastakohta Päts-Tõnisson ei jää ratkaisuun vaikuttamatta.

P. J. G. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 10

Ministeri Flynnin

15/5.1935

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

No 450.

Tallinnassa, toukok. 16 p. 1935.

ULKOASIA		
No 17 / 218 Sal. B. 35.		
17/5. 35.	9	Liik.
5	C/2	ASIA

Ulkoasiainministeriölle,

Sean kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedotuksen
no. 10, mikä käsittelee

Vaikutelmia Kaunaksen ulkoministerikon-
ferenssista.

Ministeri:

B. Kuningas

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Tallinna ssa 15 p:nä touko kuuta 19 35.

ULKOAS...		
17/218 Sal. U. J.		
17/5 ss.	2	U. J.
5	C/2	

Asia: Vaikutelmia Kaunaksen
ulkoministerikonferenssista.

Käymättä lähemmin selostamaan Kaunaksessa kuluvan kuun 6-8 p:nä pidettyä Itämerenmaiden ulkoministerien konferenssia, josta Kaunaksen edustuksemme pitää huolen, katson kuitenkin olevan syytä esittää niitä vaikutelmia, joita konferenssiin osaaottaneet kansliapäällikkö Laretei ja Latvian Tallinnan-lähettiläs Liepins ovat kertomansa mukaan siitä saaneet.

Laretein saaman käsityksen mukaan oli selvästi huomattavissa, että Liettuan valmius Itämerenmaiden keskiseen yhteistoimintaan oli entisestään kasvanut ja päätösten teko kuin myös niiden formuloiminen oli helpompaa kuin joulukuun konferenssissa Tallinmassa. Mitään varsinaista vaikeutta ei ollut saada Liettua nyt suostumaan siihen, että jokaisen Itämerenmaiden entente'n jäsenen on alistettava vastaisuudessa jokainen sille taholta tai toiselta tehty ehdotus poliittiseksi sopimukseksi yhteiseen harkintaan (päätöspöytäkirja Ad. II,2), mikä sekä Viron että Latvian kannalta katsoen oli erittäin merkitsevä Liettuan tekemä myönnytyks, kun ottaa huomioon ne läheiset suhteet, jotka Liettuan ja Neuvostoliiton välillä ovat viimeaikoina vallinneet. Edellisessä konferenssissa ei näin pitkälle menevästä formulasta vielä olisi voitu sopia. Aika on tehnyt työtään ja liettualais-saksalaisten suhteiden jatkuva kärjisty-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

minen on pakottanut liettualaisten politikkojen tarkistamaan "yleispolittista abc:tään".

Tällä kertaa osoittivat liettualaiset Laretein mielestä, joka entisenä Kaunaksen lähettiläänä hyvin tuntee Liettuan polit-tiset piirit, myöskin entistä suurempaa avomielisyyttä. Tämä tu-li m.m. esiin Lozoraitis'in ulkopuolella päiväjärjetyksen pitä-mässä ulkopolittisessa exposé'ssa, missä hän käsitteli toista Liettuan "erikoiskysymystä", nim. Memelin kysymystä. Tässä hän ni-menomaan myönsi välittömän vaaran Saksan taholta olleen pariin otteeseen varsin lähellä, mutta katsoi nyttemmin tilanteen jon-kun verran helpottuneen. Toiselle "erikoiskysymykselle" s.o. Vil-nan kysymykselle ei exposé'ssa sen sijaan omistettu mitään huomiota.

Liepins, jonka Liettuan tuntemus viisivuotisen läh-ettiläskautensa perusteella on varsin perusteellinen, lausui myös-kin saaneensa vaikutelman, että liettualaisten kanssa oli nyt helpompi käydä neuvotteluja kuin aikaisemmin. Keskusteluissaan määrällisessä asemassa olevien henkilöiden kanssa oli hän niinkään ollut havaitsevinaan, että hallitus tällä erää - päinvastoin kuin aikaisemmin - mielellään pyrki Vilnan kysymyksessä sovinnolliseen ratkaisuun ja olisi taipuvainen siinä suhteessa huo-mattaviin myönnetyksiin. Esteenä tähän on kuitenkin sen oman aseman heikkous, "mikä seikka Kaunaksessa ei ole mikään salai-suus". Mitään oleellisempaa muutosta Liettuan suhteissa Puolaan tulee lähiaikoina niinnuodoin tuskin tapahtumaan huolimatta sii-tä, että myöskin sekä Latvia että Viro sen mielellään näkisivät ja että molemmat ovat, tosin epävirallisesti, esittäneet tähän suuntaan käypiä toivomuksia.

Liettualainen käsitys Memelin kysymyksestä on Liepin-sin mielestä myös entisestään "kehittynyt". Aikaisemmin selitet-tiin se, jos keskustelu siihen kohdistui, "puhtaasti sisäpolit-tiseksi kysymykseksi." Nyttemmin oli Lozoraitis edellämainitussa exposé'ssaan valmis myöntämään, että kysymyksellä on "kaksi aspek-tia, toinen sisäpolittinen, toinen ulkopolittinen." Liepins puoles-

taan oli tässä toteamisessa näkevinään viittauksen siihen, että Memelin kysymys voisi vastaisuudessa määrätyiltä osiltaan joutua yhteisesti harkittavien poliittisten kysymysten piiriin, sen sijaan että se tähän asti on muodostanut Liettuan "erikoiskysymyksen."

Mitä konferenssin tuloksiin tulee, olivat ne Liepinsin mielestä varsin tyydyttävät. "Kukaan ei ollut konferenssilta enempää odottanutkaan." Latvian osuus konferenssin kulkuun ja sen tuloksiin oli hyvin huomattava. Niinpä konferenssin päätöslauselmista kaikki muut, paitsi kaksi, ovat Latvian delegationin formulaamia.

R. J. Hummer

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA:

Talhimassa olevan lähetyksen raportti n:o 11.

U. a. Asiainhoitaja J. Inqvan.

4/6 1935.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 569.

Tallinnassa, 19. VI. 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
20/218 he.		35
20/6.35	5	LIT
	CEASIO	ZON
5	C12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Ministeriölle lähetetään kunnioittaen
ohaisena Tallinnan lähetystön tiedoitus N° 11,
mikä käsittelee

Oikeudenkäyntiä "Vapaussotureita" vastaan.

Matti Ruuska
V.a. asioinnoittaja.

Salainen.

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 11.

Tallinna ssa 19 p:nä kesä kuuta 1935.

ULKOASIANMINISTERIÖ	
20/218 hr.	35
20/6.85	
5	CM

Oikeudenkäynti "vapaussotureita"

Asia: vastaa.

Täällä t.k. 13 p:nä alkaneessa oikeudenkäynnissä 39 "vapsien" johtohenkilöä vastaan on asiain käsittely edistynyt jo niin pitkälle, että siitä voi ruveta vetämään erinäisiä johtopäätöksiä. Asiain käsittelyä on huomattavasti omansa jouduttamaan se seikka, että juttu suojelustilan perusteella annettiin sota-oikeuden käsiteltäväksi. Siten m.m. todistajalausuntoja ei kokonaisuudessaan pöytäkirjata. Näinollen on mahdollista, että juttu jo kuluvalle viikolla saadaan päätökseen. Sota-oikeuden puheenjohtajana on eversti Helk ja jäsenenä majuri Steinberg sekä kapteeni Ingerman. Syyttäjänä toimii sotaviskaali eversti Trakman.

Syytetyille vaaditaan edesvastuuta rikoslain 112 § mukaan, minkä puheenalainen kohta kuuluu suomennettuna seuraavasti:

"Jos syyllinen perusti yhdistyksen tai yhdistysliiton tai otti niihin osaa tietäen, että yhdistys tai yhdistysliitto pyrkii päämääriin, jotka ovat rikoslaissa kielletyt, tai jotka uhkaavat yleistä turvallisuutta tai rauhaa, niin häntä rangaistaan"

Rangaistuksen maksimimäärä on 3 vuotta vankeutta (vangimaja). Saman lakipykälän nojalla syytetään "vapseja" myös siitä, että he toiminnassaan ovat poikenneet "Vapaussoturien liiton" vahvistettujen sääntöjen (pöhi-kiri) edellyttämästä järjestyksestä. Tästä rikoksesta on korkein rangaistus 3 kk. vankeutta (arest) tai 300 kr. sakkoa.

Alkujaan lienee tarkoituksena ollut syyttää "vapseja" suun-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi

3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

nittelusta väkivaltaisesti muuttaa Viron perustuslain mukaista valtiojärjestystä, jolloin rangaistuksen maksimimäärä olisi ollut 8 vuotta kuritushuonetta (sunnitöä), mutta todistusten puutteessa oli tästä aikeesta luovuttava, ja syytekirjelmän perustaksi otettiin yllämainittu rikoslain pykälä.

Yksi raskauttavimpia syytöksiä "vapseja" vastaan kohdistuu n.s. järjestysosastojen (korrappidajate üksused) perustamiseen, joka lienee päätetty 12.11.1933 Vörossa pidetyssä salaisessa kokouksessa. Järjestysosastoja perustettiin ennenkaikkea armeijan ja suojeluskunnan joukko-osastoihin, ja oli tällä työllä sangen huomattava menestys. Nimenomaan suojeluskunnassa oli kokonaisia n.s. ryhmiä (= $\frac{1}{2}$ komppania, n. 80 miestä) saatu muodostumaan tällaisiksi järjestysosastoiksi. Ne suojeluskuntalaiset, jotka eivät olleet "vapsien" kannalla saatiin tavalla tai toisella osastosta eroamaan. Oikeudenkäynnin aikana on esiintuotu tapauksia, jolloin tällaiset osastot "vapsien" taholta tulleiden määräysten johdosta kieltäytyivät noudattamasta suojeluskuntapäällystön antamia käskyjä. Myös poliisimiehistön keskuudessa oli järjestysosastojen perustamista koetettu panna alulle. Tällaisten "vapsien" käytettävänä olleiden asellisten osastojen olemassaolon katsotaan olleen omansa huomattavasti uhkaamaan yleistä turvallisuutta ja rauhaa.

Edelleen syytetään "vapseja" sääntöjen (pöhiikiri) vastaisen johtajaperiaatteen toteuttamisesta Vapaussoturien liitossa. Laittomasti pidetyssä Vörun salaisessa kokouksessa, johon otti osaa n. 15 "vapsien" johtohenkilöä (Sirk, Telg, Klasman, Holland, Laaman, Reier, Rosenberg y.m.) hyväksyttiin liitolle säännöt, jonka mukaan varsinaisen sääntöjenmukaisen johtokunnan rinnalle asetettiin n.s. pääesikunta (peastaap), jonka johdossa oli Sirk n.s. toiminnan johtajana (aktsionijuht) ja hänen nimittäminään ja alaisinaan toimivat maakunta- ja paikallisjohtajat. Varsinainen johtokunta, jonka puheenjohtajana oli Larka, joutui täydellisesti syrjään.

Vielä syytetään "vapseja" valtionvastaisen kiihoituksen harjoittamisesta, hallituksen ja viranomaisten mustaamisesta sekä yksityisiin henkilöihin kohdistetusta painostuksesta.

Sensiijaan ei ole voitu todeta "vapsien" olleen yhteistoiminnassa tai saaneen tukea joltain ulkovallalta. Myöskään balttilais-saksalaiset eivät erinäisiä yksityisiä tapauksia lukuunottamatta näytä olleen yhteistoiminnassa "vapsien" kanssa vaikkakin jonkunlaista myötämielisyyttä lienee

heidän taholtaan ollut havaittavissa. Käytettävänään olleet melkoiset rahavarat olivat "vapsit" saaneet erittäin tehokkaaksi järjestetyn keräystoimintansa avulla. Tällöin on heidän todettu, ilmeisesti jonkinlaista kiristystä käyttäen, saaneen rahaa juutalaisiltakin liikemiehiltä, jotka muuten olivat "vapsien" kiivaimmat vastustajat. Uhkaukset ja peloitelu sekä n.s. mustien listojen käyttö näyttävät "vapsien" propagandatoiminnassakin näytelleen sangen huomattavaa osaa, ja niiden vaikutus olikin sangen tehokas, ^{etenkin/}koska "vapsien" valtaanpääsy näytti sangen todennäköiseltä.

Yleensä näyttää hallituksen pyrkimyksenä olevan saada koko juttu mahdollisimman pian ja huomaamatta pois päiväjärjestyksestä. Ilmeisesti eivät hallitukselle tunnetusti myötämielisestään lehdet saa selostuksissaan tuoda esille omia katsantokantojaan. Kaikki kirjoitukset otsakkeita myöten vaikuttavat mahdollisimman hillityiltä. Todennäköistä lienee, että tuomiotkin tulevat olemaan sangen lieviä ainakin suurimmalta osalta syytettyjä. Huvittavana piirteenä mainittakoon, että sangen monet jutussa käytetyt todistajat ovat aikoinaan olleet "vapseja", mutta ovat nyttemmin siirtyneet hallituksen kannattajiksi, ja heidän yrityksensä oikeuden edessä palvella kahta herraa aiheuttavat toisinaan sangen omituisia tilanteita.

Ylläoleva selostus perustuu sanomalehtitietoihin sekä allekirjoitaneen keskusteluihin poliittisen poliisin tarkastajan Tensonin ja eversti Masingin kanssa, jotka molemmat ovat päätodistajina puheenaolevassa oikeudenkäynnissä.

Matti Rognan.
V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön rap. v:o 12.

O.a. Asiamies J. J. J. J.

26/6 1955.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 595.

Tallinnassa, kesäk. 26 p:nä 1935.

21/218	35
27/6.35	
5	C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedotuksen no. 12, mikä käsittelee

Oikeusjuttua "Vapaussotureita" vastaan.

V.a.Asiainhoitaja:

Matti Bergman

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Tallinna ssa 26 p:nä kesä kuuta 1935.

ULKOASIA: III. OJASTO	
21/218	35
27/6.35	
5	C12

Asia: Oikeusjuttu "vapaussotureita"
vastaan.

"Vapaussotureita" eli "vapseja" vastaan käydyssä oikeusjutussa langetti sota-oikeus päätöksensä t.k. 20 p:nä tuomien 1 vuodeksi vankeuteen syytetyt: Andres Larka, Aleksander Seimann, Johannes Hollandi, August Klasmann, Paul-Georg Laaman, Walter Wiks, Nikolai Põlendik, Karl Podratschik, Karl-Arnold Jalakas, Hjalmar Mägi, Andreas Lepik, Peeter Masul ja Alfred Sild, kahdeksaksi kuukaudeksi syytetyt: Eduard-Alfred Kubbo, Oskar Luiga, Karl Martin Dobrus, Harry Berg, Leonhard Laast-Laas, Edwin Kääramees, Willem Reier, Karl Kondas, Oswald Mitt, Leonhard Krull, Lembit Hellat, Andres Hirsch, Julius Keerberg, August Kook, Woldemar Laube ja Alfred Sampka sekä kuudeksi kuukaudeksi syytetyt: Woldemar Laurisson, Jaan Mägi, Leonhard Herman Pallon, Ariel Nikolai Rägo, Elmar Loenhard Rästas, Mihail Kalm ja Hans Ainson. Kaikki tuomiot olivat ehdollisia kolmen vuoden koetusajalla. Sisältönsä puolesta on sota-oikeuden päätös lopullinen, mutta tuomitut voivat jonkun muodollisen seikan nojalla valittaa valtakunnanoikeuteen.

Tuomio annettiin rikoslain 112 § pohjalla, jonka sisältö on selostettu lähetystön tiedoituksessa no. 11 kuluvan kesäkuun 19 päivältä. Rangaistusta määrätessään sota-oikeus lie-
nee ottanut huomioon sen seikan, että nykyinen rikoslaki
kovempine rangaistuksineen ei vielä maaliskuun 12 p:nä 1934

ollut voimassa, samoin kuin senkin, että monet syytetyistä

Jakelu [kirjainin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi

3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta

Tavallinen.

olivat tutkimusten aikana pitemmän aikaa olleet pidätettyinä. Sekin, että monet syytetyistä olivat ansioituneet vapaussodassa lienee vaikuttanut lieventävästi tuomioon. Poliisikuulustelussa sen enempää kuin oikeudenkäynnissäkään ei saatu todetuksi, että "vapsit" olisivat suunnitelleet väkivaltaista vallankaappausyritystä eikä sitä, että he olisivat ulkomailta saaneet rahallista tukea. Kun nykyiset yhdistys- ja painolaitkaan eivät kysymyksessä olevana aikana vielä olleet voimassa, niin jäi "vapsien" ainoaksi syyksi se, että he poiketen liittonsa perussäännöstä (põhikiri) olivat perustaneet sotilaalliseen tapaan järjestettyjä n.s. järjestysosastoja (korrapidajate üksused) ja toteuttaneet liitossaan n.s. johtajaperiaatetta. Sotaoikeuden päätös on sopu-soinnussa hallituksen yleensäkin suhteellisen lempeäkätisen politiikan kanssa "vapseeihin" nähden. Ovathan sangen monet "vapseeista" jo saaneet takaisin entiset virkansa, ja heihin ei muutenkaan enää sanottavasti pakkotoimenpiteitä kohdisteta. Yleensä näyttää hallituksen pyrkimyksenä olevan tarkoituksenmukaisilla uudistuksilla ja järjestelmällisellä propagandalla voittaa "vapsien" kannattajat puolelleen ja mielten ärsyttämistä jyrkemmällä ja ankarammilla otteilla pyritään välttämään.

Sitä, minkälaisen vaikutuksen tuomio täkäläisissä eri piireissä on tehnyt, on toistaiseksi vaikeata ratkaista, varsinkin kun minkäänlainen julkinen mielipiteitten vaihto ei ole mahdollinen. Lehtilausuntoihin nähden lähetystö viittaa eiliseen sanomalehtiselostukseensa no. 25. Yleensä käyvät lehtien lausunnot myönteiseen suuntaan, vain "Uus Sõna" jättää asian kokonaan "historian tuomion" varaan ja tekee vielä artikkelinsa lopussa pienen "takapotkun" vapsivastaisille lehdille niiden aikoinaan esittämien väitteiden johdosta. Jatkuva mielipiteitten vaihto tuomion johdosta lienee lehdiltä kielletty.

"Vapsien yleisestä toiminnasta nykyisin mainittakoon tässä yhteydessä, että se, sen mukaan mitä poliittisen poliisin tarkastaja Tenson on allekirjoittaneelle kertonut, on kokonaan lamassa. Minkäänlaista maanalaista järjestöä tai yleensä mitään

järjestettyä toimintaa ei heillä ole, vaan supistuu heidän toimintansa pelkästään satunnaista laatua olevaan oma-alotteiseen, henkilökohtaiseen propagandaan. Yrityksiäkään järjestelmällisen propagandatyön alullepanemiseksi ei ole tehty. Kevät-talvella paljastettu yritys perustaa aseellisia järjestöjä ei varsinaisesti tullut "vapsien" taholta, vaan suhtautuivat nämä päinvastoin siihen kielteisesti paljastaen koko hankkeen viranomaisille.

Kuitenkaan eivät "vapsien" kamattajajoukot poliisitarkastaja Tensonin kertoman mukaan ole sanottavastikaan pienentyneet. Vain muutamain paikoin maaseudulla on hallituksen propagandalla ollut jonkunlaista menestystä. Hallituksen tueksi perustetun "Isänmaanliiton" toiminta ja kasvu on edelleenkin hyvin heikkoa.

V.a. Asiainhoitaja:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Vuorinen.

2/8 1935

Erittäin salainen.

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna, elokuun 2 p:nä 1935.

Tallinna

N:o 663.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/24 fac. 10 35		
2/8.35	92	LVL
5	C12	

Herra Ministeri,

Saan kunnioittaen lähettää Teille, Herra
Ministeri, raporttini N° 13, mikä käsittelee
Viron lähettiläiden neuvotteluja Tallinnassa.
Ottakaa vastaan, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

P. Hackzell

K.Herra Ulkoasiainministeri

A. H a c k z e l l,

Helsinki.

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 13.

Tallinna ssa 2 p:nä elo kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/29 he 19 35		
3/8.35	9	UUL
5	C12	

Asia: Viron lähettiläiden neuvot-
teluista Tallinnassa.

Heinäkuun 16 ja 17 p:nä - allekirjoittaneen ollessa virka-
lomallaan - on täällä pidetty Viron huomattavimpien lähettiläiden neu-
vottelukokous, johon, joskin myöhästyneenä, katson olevan syytä palata.

Päätös neuvottelujen pitämisestä - välisministeriön taholta
on minulle nimenomaan huomautettu, että kyseessä ei ole konferenssi
vaan neuvottelut - on tehty verrattain nopeasti ja siihen lienee antanut
syytä Riian lähettiläskonferenssi paria viikkoa aikaisemmin. Viral-
lisesti ilmoitetaan neuvottelut "kotimaassa lomalla olleiden lähetti-
läiden neuvotteluiksi", mutta siihen nähden, että niihin ottivat osaa
Viron huomatuimmat dipl. edustajat: Schmidt Lontoosta, Strandmann Pari-
sista, Akel Berlinista, Toffer Moskovasta ja Leppik Kaunaksesta, lienee
syytä otaksua, ettei neuvottelukunnan kokoonpano ole ollut aivan sattuman
varassa. Samalla lienee aihetta panna merkille, ettei niihin osallistu-
nut Viron Riian-lähettiläs enemmän kuin Helsingin-lähettiläskään, vaikka-
kin tiedän viime mainitun vielä neuvottelujen edellisenä päivänä tiedus-
telleen, olisiko hänen saavuttava Tallinnaan. Sen sijaan oli neuvotte-
luihin kutsuttu Pusta, vastanimitetty Tukholman lähettiläs, mutta luen-
not Haagissa asettivat esteen hänen osanotolleen.

Neuvottelujen kulusta noudatetaan välisministeriössä suurta
vaiteliaisuutta. Siitä huolimatta olen kuitenkin saanut kuulla niistä

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin, mutta]:

yhtä ja toista ja katson voivani joltisellakin varmuudella esittää seuraavaa.

Heinäkuun 16 p:n neuvottelut pidettiin välisministeriössä. Kansliapäällikkö Laretein laajan ulkopoliittisen katsauksen jälkeen, jonka alkuosa oli omistettu Europan poliittisen tilanteen viimeaikaiselle kehitykselle ja jonka jälkiosassa selostettiin Viron suhteita eri maihin ja varsinkin naapureihin, seurasi keskustelu, missä kukin läsnäolleista lähettiläistä esitti käsityksensä nykyisestä tilanteesta sekä Viron ja samalla "Itämeren entente'n" orientautumismahdollisuuksista. Lähettiläiden Schmidtin ja Strandmannin mielestä oli Itämerenmaiden lähdeittä, että Hitlerin-Saksa merkitsee niille suurempaa vaaraa ja selvempää uhkaa kuin Neuvostoliitto nykyisellään. Akel, Leppik ja Toffer olivat taipuvaiset päinvastaiseen käsitykseen ja toivoivat noudatettavan suurta varovaisuutta nimenomaan itäsopimuksen suhteen. Viimemainitun mielestä oli Viron toisaalta myös syytä tarkoin karttaa 'joutumista esim. Saksan taloudellisen "vaikutuksen" alaiseksi, sillä Neuvostoliitto "tuskin voisi siihen rauhallisesti suhtautua".

Keskustelun kuluessa kosketeltiin pariin otteeseen Suomeakin. Schmidt halusi selvitystä syistä Suomen ja Viron suhteiden viileytymiseen ja Toffer tahtoi tietää, olisko jotain perää Moskovassa esitetyillä väitteillä, että Sillamäen tehtaan mahdollisina ostajina esiintyvät suomalaiset toimisivat muka "Saksan agenteina". Edelliselle vastasi Laretei, kuvaten Suomen lehdistön suhtautumista Viron tapahtumiin ja valittaen Suomen hylänneen Viron ehdotuksen läheisestä taloudellisesta yhteistyöstä, jälkimmäiselle Virgo, joka vakuutti Moskovan väitteiden olevan täysin perättömiä.

Seuraavaksi eli 17 p:ksi olivat neuvottelut siirretyt Pärnuun, jossa riigivanem Päts on ollut kylpyvieraana ja jonne myös kenraali Laidoner oli saapunut. Alkajaisiksi esitti riigivanem katsauksen sisäpoliittiseen tilanteeseen ja Laidoner selostuksen Itämerta ympäröivien valtioiden nykyisistä merivoimista ja niiden odotettavissa olevasta kehityksestä englantilais-saksalaisen laivastosopimuksen jälkeen.

Mutta kenraali Laidoner, kuten pian osottautui, ei ollut saapunut neuvotteluihin ainoastaan edustaakseen sotilaallista asiantunte-
musta, vaan - arvostellakseen Viron ulkopoliittikan johtoa. Hänen sanainsa mukaan oli asiain annettu luisua siihen, että "Itämeren entente", jonka

olisi pitänyt merkitä lisättyä turvallisuutta sen jokaiselle jäsenelle, on muuttumaisillaan vaaraksi sekä Virolle että Latvialle. Liettua käyttää sitä välikappaleenaan taistelussaan Saksaa ja Puolaa vastaan. Tästä on tehtävä loppu ja Liettua saatava ymmärtämään, mitä sen rauhaan tulee ja mitä sen oma ja muiden Itämerenmaiden asema vaatii.

Laidonerin lausunto, jonka jyrkkyys lienee tullut välisministerille yllätyksenä, johti laajaan keskusteluun Liettuasta ja sen nykyisestä asemasta, mikä näyttää yhä vaikeutuvan. (Neurath kieltäytyi Berliinissä ottamasta vastaan Lozoraitista ja myöskin suunniteltu matka Parisista Lontooseen sai jäädä tekemättä.) Liettuan ja Neuvostoliiton väliset suhteet ovat kehittyneet siksi läheisiksi, että Liettua ottaa vastaan poliittisia ohjeita Neuvostoliitolta, mikä seikka ei voi olla vaikuttamatta haitallisesti "Itämeren ententen" yhteiseen politiikkaan.

Keskustelun kuluessa ilmoitti välisministeri olevansa valmis, "jos niin halutaan", irtisanomaan Riian sopimuksen, jota hän kumminkin omalta osaltaan piti huomattavana saavutuksena ja rauhan turvaamisinstrumentina. Riigivaneman sovittelleen lausunnon jälkeen, missä hän kaikessa oleellisessa tosin yhtyi Laidonerin käsitykseen, mutta samalla huomautti "kepillä olevan kaksi päätä", päädyttiin siihen tulokseen, että on pyrittävä säilyttämään "entente", mutta Liettualle on tehtävä "ystävällisiä huomautuksia" ja sen politiikkaa on tarkoin seurattava.

Neuvottelujen välittömänä seurauksena onkin merkittävä, että välisministerillä oli jo seuraavana päivänä Liettuan Tallinnan-lähettilään kanssa keskustelu, missä hän lausui Viron toivovan, että Liettua tekisi voitavansa saadakseen suhteensa Puolaan ja Saksaan nykyistä siedettävämmälle kannalle. Liettuan olisi Memelin asiassa pyrittävä ainakin siihen, että allekirjoittajavaltiot eivät näkisi itseään yhä uudelleen pakoitetuiksi tekemään huomautuksia Memelin statuuttien noudattamisen suhteen.

B. K. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C12

ASIA:

Talinnan-talutystön raportti n:o 14.

Ministeri Hymanen

19/8 1935

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Talinnassa, elokuun 19 p:nä 1935.

Tallinna

N:o 714.

23 / 219 Sal. N. 1935.		
21/8. 35	10	10
J	C12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Raportti N:o 14.

Sean kunnioittaen oheisena Ministeriölle lähettää
raporttini N:o 14, mikä käsittelee

Lähettilässiirtoja Tallinnan diplomaattikunnassa.

M i n i s t e r i :

R. J. Hyman

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Tallinna ssa 19 p:nä elo kuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
23/219 Sal. O. 1935.		
21/8-35	72	Lit.
	5	12

Asia: Lähettilässiirroista Tallinnan
diplomaattikunnassa.

Tallinnan diplomaattikunnassa on lähiaikoina odotettavissa huomattavia muutoksia. Syksyn kuluessa jättävät nimittäin paikkansa täällä Italian lähettiläs Willschott, Latvian lähettiläs Liepins ja todennäköisesti myös Saksan lähettiläs Reinebeck.

Willschott, joka täällä on ollut vain alun toista vuotta, ei ole voinut ollenkaan aklimatisoitua ja siirtyy nyt ulkoministeriöön. Kuulemani mukaan pidetään todennäköisenä, että hän kotimaahan palattuaan sitäpaitsi saa luopua ulkoasiain palveluksesta.

Liepins, joka on täällä ollut pari vuotta, nimitetään ennen pitkää lähettilääksi Moskovaan Bilmanis'en tilalle, joka siirrettäneen nyt menoarvioon otetun Latvian Washingtonin-lähettilään paikalle. Liepins, joka kolmisen vuotta sitten kieltäytyi siirtymästä Kaunaksesta Moskovaan, on nyt ilmoittanut suostuvansa kyseelliseen siirtoon. Häntä pidetään - ja syyllä - yhtenä Latvian parhaista lähettiläistä ja hänen toimintansa Tallinnassa ansainnee latvialais-virolaisten suhteiden kehitystä silmälläpitäen erittäin hyvän mainesan.

Reinebeck, jonka lähettiläskausi Tallinnassa on kestänyt kolmen vuotta, kutsuttaneen ennen pitkää Auswärtigen Amtiin. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole mitään tietoa siitä, millaisia tehtäviä hänelle tullaan siellä antamaan vai käykö hänen lopuksi samoin kuin Büsingin. Hänen ase-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

mansa on jo kotvan ollut - samoinkuin yleensäkin Saksan lähettiläiden Itämerenmaissa - vaikea, mutta sen kestättömyys on käynyt selville vasta aivan viime päivinä. Saamani käsityksen mukaan on Reinebeck suhtautunut myönteisesti Viroon ja ohjannut toimintaansa samoissa merkeissä.

P. J. Hummel

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähelysten raportti n:o 15.

Ministeri Lyyminen

24/8 1935

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna

N:o 724.

Talinnassa, elokuun 24 p:nä 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
24/219 Sal. 1935.		
28/8-35.	9	LVI
5	C12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Tiedoitus N° 15.

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle
Tallinnan lähetystön tiedoituksen N° 15, mikä käsittelee
Sotilaallista opetusta Viron kouluissa.

Ministeri: P. J. Kunninen

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

~~Salainen~~

RAPORTTI n:o 15.

Tallinna ssa 24 p:nä elo kuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
24/219 Sal. 1 35.		
28/8-35	9	111
5	C12	

Asia: Sotilaallinen opetus Viron kouluissa.

Koska kysymys sotilaallisesta opetuksesta kouluissa herättäneen mielenkiintoa muutenkin kuin puhtaasti sotilas-ammattilliselta kannalta, selostetaan tässä kuinka puheenaoleva asia on järjestetty Virossa, jossa kuten tunnettua kouluissa annettavaa sotilaallista opetusta pidetään erittäin suurimerkityksellisenä.

10.8.1934 annetun lain mukaan annetaan kouluissa sotilaallista opetusta seuraavasti:

1) Alakoulun V ja VI luokalla, täydennyskouluissa, talous-, teollisuus-, maatalous- sekä muissa ammattikouluissa, joissa opiskelu kestää kaksi vuotta tai vähemmän pakollisen alakoulun kurssin suorittamisen jälkeen - 2 viikkotuntia.

2) Gymnaasiumeissa, pedagogiumeissa, teknikumeissa, keskikouluissa, talous-, teollisuus-, maatalous- sekä muissa ammattikouluissa, joissa opiskelu kestää kolme vuotta tai enemmän pakollisen alakoulun kurssin suorittamisen jälkeen - 2 viikkotuntia ja keväällä koulutyön loputtua 10 harjoituspäivää.

Opetus tapahtuu enintään 25 poikaa käsittävässä ryhmässä ja antavat sitä erityisen kurssin suorittaneet armeijasta komennetut upseerit ja aliupseerit. Tuntimäärä, minkä gymnaasiumin suorittanut poika tulee uuden kouluasetuksen mukaan kaikkiaan saamaan sotilaallista opetusta on 860 t., mikä on likipitään sama kuin jalkaväen sotamieskurssiin

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

~~Salainen~~

RAPORTTI n:o 15.

Tallinna ssa 24 p:nä elo kuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
24/219 Tal. 1 35.		
28/8-35	9	U. M.
5	C12	

Asia: Sotilaallinen opetus Viron kouluissa.

Koska kysymys sotilaallisesta opetuksesta kouluissa herättäneen mielenkiintoa muutenkin kuin puhtaasti sotilas-ammattilliselta kannalta, selostetaan tässä kuinka puheenaoleva asia on järjestetty Virossa, jossa kuten tunnettua kouluissa annettavaa sotilaallista opetusta pidetään erittäin suurimerkityksellisenä.

10.8.1934 annetun lain mukaan annetaan kouluissa sotilaallista opetusta seuraavasti:

1) Alakoulun V ja VI luokalla, täydennyskouluissa, talous-, teollisuus-, maatalous- sekä muissa ammattikouluissa, joissa opiskelu kestää kaksi vuotta tai vähemmän pakollisen alakoulun kurssin suorittamisen jälkeen - 2 viikkotuntia.

2) Gymnaasiumeissa, pedagogiumeissa, teknikumeissa, keskikouluissa, talous-, teollisuus-, maatalous- sekä muissa ammattikouluissa, joissa opiskelu kestää kolme vuotta tai enemmän pakollisen alakoulun kurssin suorittamisen jälkeen - 2 viikkotuntia ja keväällä koulutyön loputtua 10 harjoituspäivää.

Opetus tapahtuu enintään 25 poikaa käsittävässä ryhmässä ja antavat sitä erityisen kurssin suorittaneet armeijasta komennetut upseerit ja aliupseerit. Tuntimäärä, minkä gymnaasiumin suorittanut poika tulee uuden kouluasetuksen mukaan kaikkiaan saamaan sotilaallista opetusta on 860 t., mikä on likipitään sama kuin jalkaväen sotamieskurssiin

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

(reameeskursus) käytettävä tuntimäärä. Oppisuunnitelmakein on suunnilleen sama kuin jalkaväen sotamieskurssilla, paitsi että automaattiasseiden käyttö ja tunteminen jää pois. Osa kurssiohjelmasta, kuten sisäpalvelus, kurin syventäminen ja osaltaan vartiopalveluskin suoritetaan olosuhteiden pakosta lähinnä vain puhtaasti teoreettisesti. Kartanlukemiseen, suunnistamiseen ja lääkintäpalvelukseen kiinnitetään erityistä huomiota. Keväisin suoritettavissa pakollisissa koulujärvälisissä pienoiskivääriammunta- ja käsikranatin pituus- sekä tarkkuusheitto-kilpailuissa saavutettuja tuloksia täytyy pitää erittäin hyvinä, varsinkin kun ottaa huomioon, että esim. kiväärejä, niiden vähälukuisuuden vuoksi ei voida tarkkuuttaa jokaista ampujaa varten erikseen. Viime kesänä suoritetuissa kilpailuissa oli kolmen ylimmän gymnasioluokan keskimääräinen pistemäärä koko maassa (osanottajia 2932) 5,6 pistettä ammuttuna kolmesta asennosta kansainväliseen tauluun. Omilla aseilla ampuen olisivat oppilaat luonnollisesti saavuttaneet vielä paljon parempia tuloksia. Käsikranaatin pituusheitossa oli keskimääräinen tulos 50,88 metriä.

Tähänastisten kokemusten nojalla pidetään nykyistä koulutusjärjestelmää tarkoitustaan vastaavana ja sen katsotaan olevan erittäin tehokasta esivalmistusta varsinaista asevelvollisuusaikaa varten erityisesti johtajakoulutusta silmälläpitäen.

Matti Tuomi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Lyyminen

22/8 1935.

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ N:o 740.

Tallinna SSA 30 P:ÄÄ : elo KUUTA 19 35.

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ASIA: Tiedotus No. 16.

26 / 219 Sal. H. 135.		
2/9-35.	fg	LII
SSA	UASIO	ASIA
5	@12	

Ulkoasiainministeriö LLE

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedotuksen no. 16, mikä käsittelee

N.s. "terroristien" juttua Virossa.

Ministeri: *P. J. K. ...*

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Tallinna ssa elop:nä 30 kuuta 1935.

Asia: N.s. "terroristien"

jutusta Virossa.

26 / 219
7/9-35
2
C12

Eilispäivänä otettiin täällä Tallinnan sotilaspiirin sota-oikeudessa esille n.s. "terroristien" juttu, mutta lykättiin siihen nähden, että 4 vapaalla jalalla olevaa syytettyä ei ollut saapunut sota-oikeuden istuntoon, toistaiseksi.

Syytettyjä on kaikkiaan 14 henkilöä, joista puolet eli 7 pidättämisestään saakka on istunut tutkintovankueudessa. Vapaalla jalalla olevista on ainakin 1 poistunut maasta, paeten Suomeen. Heitä kaikkia, ketä raskaammin, ketä lievemmin, syytetään terrorististen tekojen suunnittelusta Viron valtiollisen elämän johtavia miehiä vastaan ja vallankaappauksen valmisteluista. Puolustasiasianajajiksi ilmoittautuivat ent. riigivanem Teemant ja 9 muuta lakimiestä Tallinnasta ja Tartosta.

Vaikkakin jutun yksityiskohdat ovat vielä viranomais-ten salaisuutena - syytekirjelmää ei vielä oikeudessa esitetty, jotapaitsi jutun käsittelyssäkin saattaa jotain uutta ilmetä - katson olevan aihetta esittää kaiken sen, mitä jutusta tällä hetkellä luulen varmuudella tietäväni. Tähän on mielestäni sitäkin enemmän syytä, kun juttua on vihjailtu "valtiollisen poliisin keksinnöksi" ja erääseen Helsingin lehteenkin on päässyt uutinen, missä mainitaan epäiltävän, "että kyseessä on provokatio."

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

Tunnettujen maaliskuun 12 p:n tapahtumien jälkeen näyttää eräissä hajoitettuun rintamamiesjärjestöön kuuluneissa henkilöissä heränneen halua asettua aktiiviseen vastarintaan uutta järjestelmää vastaan. Sekä Tallinnassa että Tartossa muodostui pieniä "soluja", jotka ennen pitkää pääsivät kosketukseen keskenään ja pyrkivät yhteyteen ent. järjestönsä jäsenten kanssa muilla paikkakunnilla, kuten Viljannissa ja Valkassa. Pidettiin salaisia kokouksia, joissa tultiin siihen tulokseen, että molemmat nykyisen järjestelmän tukipylväät, riigivanem Päts ja kenraali Laidoner ovat väkivaltaisesti raivattavat tieltä t.s. ryhdyttävä terroriin. Samanaikaisesti oli asestettujen ryhmien avulla yllättäen miehitettävä tärkeimmät valtionvirastot ja pantava toimeen valtiokaappaus.

Näiden kokousten osanottajat, n.s. terroristit, ovat miltei kaikki kuuluneet jäseninä rintamamiesliikkeeseen. Kaikkiaan 20 pidätetystä on 17:lla ollut liikkeen jäsenkirja. Asemaansa nähden rintamamiesliikkeessä ovat he yleensä vain "rivimiehiä", ammatiltaan ja vaiheiltaan taas verrattain kirjavanlaista väkeä. Heidän johtajistaan, joihin voidaan pitää ent. kapteeni Reha'a, konttoristi Sepp'ia ja koulunopettaja Meibaum'ia, on ainoastaan viimeainittu saanut jonkun verran ^{yli-}opistosivistystä, mutta senkin väärennetyn keskikoulutodistuksen perusteella, mistä häntä aikaisemmin on syytetty ja myöskin rangaistu.

"Terroristien" piirissä huomattiin ennen pitkää, etteivät he omalla auktoriteetillaan ja omilla voimillaan voineet mitään ratkaisevampaa saada aikaan. Niinmuodin päätettiin kääntyä rintamamiesliikkeen johdon puoleen. Reha, joka hyvin tunsii Sirkin, lähetettiin Suomeen, eräät toiset taas saivat tehtäväkseen asettua yhteyteen muutamien täällä asuvien, johtavassa asemassa olleiden rintamamiesten kanssa. Kuriositeetin vuoksi olkoon myös mainittu, että muuan ent. tykistömiehensä sai asiakseen ehdottaa tilanomistaja von zur Mühlenille, jolla tiedettiin olevan hyviä suhteita Saksaan, että tämä hankkisi sieltä - myrkkukaasua "terroristien" tarpeisiin.

Näillä toimenpiteillä oli kuitenkin varsin kielteinen tulos. Sirk'ia sai Reha kuulemani mukaan tavanneeksi ainoastaan

puhelimitse ja tämä lienee tällöin vakavasti varottanut ryhtymästä mihinkään harkitsemattomiin tekoihin. Tallinnassa olevat johtomiehet taas suorastaan säikähtyivät "terroristien" suunnitelmasta ja kaksi heistä, eversti Seiman ja lääkäri Kook, tekivät viranomaisille ilmiannon, jonka perusteella joukko pidätyksiä eri puolilla maata pantiin toimeen, kuten aikanaan olen Ministeriölle tiedottanut.

Toistaiseksi siirretty oikeudenkäynti antanee aikanaan, kuten jo lausuin, enemmän selvyyttä "terroristien" juttuun. O-masta puolestani olen kaiken sen perusteella, mitä siitä olen kuullut, taipuvainen pitämään sitä epätoivon heikoissa aivoissa synnyttämänä reaktiona, joka alunpitäen oli tuomittu epäonnistumaan. Kourallinen miehiä, joiden käytettävänä on vain 5 automaattista pistolia ja 9 käsipommia, kykenee ehkä järjestämään jonkun attentaatin, mutta Viron nykyistä järjestelmää ei se kylläkään kykene kukistamaan.

Mitä taas tulee viittauksiin, että kyseessä olisi provokatio, ehkäpä vielä valtiollisen poliisin järjestämä, on sanottava, ettei sellaisiin usko täällä kukaan järkevä ihminen. Tosi-asia lienee, ettei polisilla ollut salahankkeista mitään tietoa, ennenkuin edellä mainitsemani ilmianto sille tehtiin.

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetysten raportti n:o 17

Ministeri Flynnin

4/9 1935

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 763.

Tallinnassa, syysk. 12 p:nä 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
28	220 Sal. D. 25.
12/9. 35	2
5	C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 17, mikä käsittelee

Katsausta Viron sisäpolitiikkaan.

Ministeri:

R. Kallio

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Tallinna ssa 11 p:nä syys kuuta 19 35.

ASIAIN	
28 / 220 Sal.	35
12/9. 35	53
OSASTO	
5	C12

Asia: Katsaus Viron
sisäpolitiikkaan.

Kulunut kesäkausi on Viron sisäpolitiikassa kulunut ilman suurempia tapahtumia ja rauhallisesti. Sillä on ollut - käyttäkseni erään suomalaisen sanomalehden kirjeenvaihtajan sanontaa - ainakin ulkonaisesti jonkunlaisen "hiljaiselon" leima. Tämä on osittain johtunut siitä, että hallitus riigivane-man hoitaessa terveyttään suurimman osan kesää, ensin Puolas-sa, sittemmin Pärnussa, ei ole tehnyt mitään huomattavampia päätöksiä, vaan tyytynyt juoksevain asiain hoitoon, osittain myös siitä, että opposition taholla ei ole tehty mitään yritystä vastarintaan tai edes mainittavaan kameranilmaisuun niis-säkään tapauksissa, joissa tilaisuutta siihen ehkä on ilmaan-tunut. Lukuisissa eri aloja edustavissa konferensseissa, näytte-lyissä ja kesäjuhlissa ei ole kuulunut mitään sorääniä. Niis-sä on päinvastoin annettu "hallitukselle se kuin hallituksen on" niinhyvin puheissa, julkilausumissa kuin kiitossähkösanomis-sakin.

Tämä kaikki ei kuitenkaan merkitse sitä, että op-positio olisi kokonaan murrettu tai että se olisi antautunut. Minulla pikemmin on sellainen tunne, että se ulkonaisesti rau-hallisen kesän kuluessa on eräistä syistä päässyt voimistu-maan ja että tilanne nykyiselle järjestelmälle on tällä het-kellä ainakin jossain määrin epäedullisempi kuin se oli esim.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi

3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

vuosi sitten. Rintamamiesjutussa viime heinäkuussa amettua tuomiota, joka itse asiassa vastannee sitä, mitä hallituksen taholla siitä odotettiin, on selitetty hallituksen tappioksi ja sitä on käytetty ja käytettäneen edelleenkin agitatioaseena nykyistä järjestelmää vastaan. Niinikään on "Postimees'in" takavarikoiminen ja sen asettaminen administration alaiseksi synnyttänyt pahaa verta niissäkin piireissä, joita asia ei suoranaisesti koske ja jotka eivät ole olleet "Postimees'in" erikoisia ystäviä. Lisäksi katson olevan syytä panna merkille, että juoruilu ja henkilökohtainen nälviminen eräiden hallituksen jäsenten suhteen on käynyt entistä intensivisemmäksi. Ketä syytetään sukulaistensa suosimisesta, ketä taas etuilemisestä valtion kukkaron kustannuksella j.n.e. Olot ovat pienet ja jokaisessa ratkaisussa, tapahtuipa se kuinka asiallisella pohjalla tahansa, ollaan valmiit vainuamaan henkilökohtaisia pyyteitä. Niinpä selitetään määrättyissä piireissä Orun linnan ostoa ja sen kylläkin kalliiksi tulevaa restaurointia sillä, että nykyinen riigivanem "tahtoo elää ruhtinaallisesti."

Tähän tulee lisäksi, kuten eräässä tiedotuksessa ni viime vuonna lausuin, että nykyinen hallitus on "jossain määrin paradoksalisessa asemassa, kuten ylimenokauden hallitukset aina ja kaikkialla ovat olleet. Kuta enemmän niillä on tehtävässään menestystä, sitä nopeammin syntyy käsitys niiden tarpeettomuudesta." Joukko puoluemiehiä odottaa jo kärsimättömyydellä aikaa, jolloin nykyinen järjestelmä loppuu ja heidän julkinen toimintansa voisi jälleen alkaa. Niin lienee asianlaita varsinkin Tõnissonin ja pienviljelijäin piireissä, joissa, kuten Ministeriölle olen ajemmin ilmoittanut, on keskusteltu m.m. mahdollisuudesta riigikogun "omavaltaiseen" kokoontumiseen.

Hallitus on epäilemättä tästä kaikesta täysin tietoinen. Puhuessaan Tarton näyttelyn avajaisillallisilla elokuun lopulla riigivanem arvattavasti näitä pyrkimyksiä tarkoittaen lausuikin, että "valtiomme ruumis on yhä edelleen sairas" ja että tätä sairasta on "kohdeltava varovasti ja kaukonäköisesti". Hän enemmän kuin hallituskaan ei halua pysyä vallassa kauemmin kuin on tarpeellista, mutta "jos luopuisin siitä tällä hetkel-

lä, toiminisin omaatuntoani ja parempaa ymmärrystäni vastaan."

Näiden sanojen merkitys on selvä. Suojelustilaa tullaan pidentämään ja hallitus tulee jatkamaan työtään, mikä tähtää Viron valtiollisen elämän uudistamiseen ja nimenomaan valtiosäännön muutokseen.

Keskustelun siitä, onko nykyinen rintamamiesten läpiajama valtiosääntö Virolle sopiva ja onnellinen vai olisiko se ehkä korvattava uudella, viritti noin vuosi sitten riigivanempaa lähellä oleva "Kaja", jonka mielestä kansa odottaa "jotain uutta", ja joka tällaisena uutena suositteli ammattillis-korporatiivista, kamareihin perustuvaa kansanedustusta, lähinnä italialaiseen malliin. Aluksi sai se tukea näille mielipiteilleen ainoastaan "Revalsche Zeitungista," mutta myöhemmin on myöskin tunnettu nimimerkki L(aaman) "Vaba Maassa" siirtynyt kamattamaan valtiosäännön muutossuunnitelmia samalla kuitenkin polemisoiden eräitä "Kajan" esittämiä periaatteellisia näkökohtia vastaan.

Hallituksen taholla on tähän asti julkisudessa rajoitettu lausumaan vain seuraavaa: 1) että valtiosääntö on välttämättä uudistettava, 2) että uudessa valtiosäännössä on saatava aikaan vallan tasaisempi jako riigivanem-presidentin ja kansanedustuksen välillä, 3) että viimeainittuun on sisällytettävä määrättyjen etu- ja ammattipiirien edustus ja 4) että riigikogu nykyisessä muodossaan ei enää tule kokoontumaan (Riigivaneman puheet kunnallispäivillä 17/1 ja Tarton näyttelyssä 30/8). Propagandapäällikkö Oiderman on lisäksi antanut tietää (puhe Tarton näyttelyssä 1/9), että riigikogun asemesta tulee kutsuttavaksi koolle "rahvaskogu" (kansalliskokous), joka saa tehtäväkseen uuden valtiosäännön laatimisen "määräajan kuluessa".

Millainen tämä uusi valtiosääntö - edellyttäen että se voi muuttua suunnitelmasta todellisuudeksi - yksityiskohtaisena tulee olemaan ja millaiseksi nimenomaan edustuslaitos muodostuu, siitä ei tällä hetkellä ole täyttä selvyttä millään taholla. Keskusteluissa riigivaneman kanssa olen havainnut hänen suunnitelmiinsa kuuluvan seuraavaa.

Edustuslaitos on rakennettava 2-kamarijärjestelmän pohjalle. "Alahuone" tai "toinen kamari" olisi kokoonpantu 80:stä enemmistövaaleilla yhtämonesta vaalipiiristä valitusta edustajasta. "Ylähuone" eli "ensimmäinen kamari", jolla tulisi olemaan veto-oikeus, muodostettaisiin nykyisestä "valtakunnan talousneuvostosta" lisäämällä sen jäsenlukua toisella puolella eli 25:stä 50:een. Sen jäsenet olisivat osittain valittuja, osittain riigivaneman nimittämiä. Valittuja edustajia lähettäisivät siihen ^{samoinkuin/} talousneuvostoonkin eri korporatiiviset järjestöt, kuten kauppa- ja teollisuuskamari, maatalouskamari, lääkäri- ja eläinlääkäriliitot, insinöörkamari, kiinteistönomistajat j.n.e. sekä valtiolaitokset, kuten yliopisto, korkein oikeus, tuomiokapituli y.m. Valtiosääntöä koskevat kysymykset tulisivat ratkaistavaksi molempien kamarien yhteisistunnossa.

Riigivanem ei näy itseltään enemmän kuin muiltakaan salaavan, että tie uuteen valtiosääntöön on vaikea ja että se vaatii aikaa. "Tarvitaan varmaan vuosi, ehkäpä kaksikin". Vastahakoisten taivuttamiseksi on hän sanainsa mukaan valmis asiaan niin vaatiessa asettamaan valittavaksi kahden vaihtoehdon välillä: nykyisen järjestelmän jatkuvaisuus tai uuden valtiosäännön kyväksyminen. "Luultavasti tällöin valitaan kahdesta pahasta pienempi paha ja minun tehtäväni on loppuun suoritettu", lausui hän leikkilliseen tapaansa hiljan eräissä keskustelussa.

Mielialan muokkaamisessa suopeaksi hallitusmuodon muutokselle hallitus aikoo käyttää apunaan sekä "Isänmaanliittoa" että sanomalehdistöä, jonka "uudelleenjärjestely" jo kevätkesällä oli harkinnan esineenä. Tällöin suunniteltiin (kuten tiedotuksessani no. 8 olen ilmoittanut) "Kajan ja "Vaba Maan" yhdistämistä suurlehdiksi ja "Postimees'in" siirtoa uusiin käsiin. "Vaba Maan" omistajien kanssa ei neuvotteluissa kuitenkaan päästy myönteiseen tulokseen ja suunnitelma on muuttunut siten, että ainoastaan "Kaja" lakkaa ja sen tilalle tulee "Uus-Eesti" "Isänmaanliiton" äänenkannattajana. Uuden lehden päätoimittajaksi ajateltiin Laamannia "Vaba Maasta", mutta kun hän on kieltäytynyt, tulee lehdelle kaksi päätoimittajaa, toisena Tupits, "Kajan" nykyinen päätoimittaja, toisena joku muu, mahdollisesti lähet-

tiläs Rebane, jonka puoleen asiassa jo lienee käännytty.

"Postimees" on, kuten sanottu, administration alaisena ja sen asioita ja velkataakkaa, noin 600.000 kr., hoitaa holhoojalautakunta, esimiehenä Tarton kaupunginpää, kenraali Tõnisson. Jaan Tõnissonin jälkeen, jolle kuitenkin toistaiseksi suoritetaan entinen palkkansa, ei sille ole asetettu uutta päätoimittajaa. Nykyinen järjestelmä on luonnollisesti väliaikainen ja ennen vuoden loppua on selvitettävä, tullaanko lehteä edelleenkin julkaisemaan vai perustetaanko sen tilalle ehkä uusi.

Viron sanomalehdissä tulee siis lähiaikoina tapahtumaan huomattavia muutoksia ja nykyisen järjestelmän ja sanomalehdistön väliset suhteet lienevät tulevana vuonna oleellisesti läheisemmät kuin kuluvana.

P. J. Myrmanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *F.*

OSASTO: *C12.*

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetysten rapo. n:o 18.

Ministeri Kojanen

14/9 1938

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 770.

Tallinnassa, syysk. 14 p:nä 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
29/220 h.c. 35	35
17/9.35	111
5 C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 18, mikä käsittelee

Kysymystä hyökkäämätömyyssopimuksesta Itämeren-
maiden ja Saksan välillä.

Pyydän samalla huomattaa lähettäneeni
kappaleen tiedotusta suoraan ministeri Hackzellil-
le Genèveen.

Ministeri: *B. Kinninen*

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 18.

Tallinna ssa 14 p:nä syys kuuta 19 35.

Salainen.

KÄSIAINMINISTERIÖ		
29/220	hcl	135
17/9.35	2	Lil
	U. 2010	
5	C12	

Asia: Kysymys hyökkäämättömyyssopimuksesta Itämerenmaiden ja Saksan välillä.

Luotettavalta taholta olen saanut kuulla seuraavaa.

Paljon huomiota herättäneessä ja eriäville tulkinnoille aihetta antaneessa Riian lähettiläskonferenssissa lausuttiin m.m. ajatus, että olisi, ennenkuin Latvia ja muut Itämerenmaat tekevät ratkaisunsa "uusorientoitumisesta" ja mahdollisesta liittymisestä saksalais-venäläiseen sopimussysteemiin, otettava selvää siitä, olisiko ehkä joitakin mahdollisuuksia olemassa hyökkäämättömyyssopimuksen aikaansaamiseksi Itämerenmaiden ja Saksan välillä status quo'n pohjalla. Se seikka, että Saksassa on torjuvalla kamalla ranskalais-venäläiseen paktiin nähden ei eo ipso tarvitseisi merkitä sitä, että Saksa hylkäisi joltakin muulta taholta tulevan ehdotuksen hyökkäämättömyyssopimukseksi ilman ehtoja keskinäisestä avunannosta y.m.s. Maaperän tunnusteleminen tällaiselle sopimukselle toisi joka tapauksessa jotain selvyttä kysymykseen Saksan suhtautumisesta Itämerenmaihin, mikä kotvan aikaa on antanut tilaa pessimistiseen käsitykseen sekä Latviassa että Virossa, Liettuausta puhumatta-kaan.

Tämä mielipide, joka kyseellisessä neuvottelukokouksessa jäi jokseenkin yksinäiseksi, näyttää kuitenkin myöhemmin

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

vetäneen huomiota puoleensa ja tulleen harkinnanalaiseksi ei ainoastaan Latviassa vaan myös Virossa. Kuunvaihteessa Riiaassa pidetyssä pääsihteerien Muntersin ja Laretein välisissä neuvotteluissa, jotka koskivat yhteistä esiintymistä Genèveissä, on se ollut keskustelujen esineenä. Kuulamani mukaan on asiassa myöskin tultu siinä määrin myönteiseen tulokaseen, että sekä Latvian että Viron taholta tullaan tekemään edellämainittuun suuntaan käypiä sonderauksia Berlinissä.

Matkallaan Genèveen pysähtyikin Munters pariin päiväksi Berliniin, mutta siellä hän sai tilaisuuden keskustella vain v. Bülowin kanssa. Tiedossani ei ole, onko kysymys hyökkäämättömyyssopimuksesta jossain muodossa tällöin tullut esille vai ei, mutta paluumatkallaan Genèvestä, mikä käy Lontoon kautta, hän ilmoituksen mukaan tulee tapaamaan v. Neurathin. Seljamaa pysähtyneenä myös paluumatkallaan samassa mielessä Berliniin.

Täällä käsitetään elävästi, että pahimpana esteenä mahdolliselle kyseelliselle sopimukselle on Saksan ja Liettuan miltei sietämättömät keskinäiset suhteet. Halu sopimukseen pääsemiseksi lienee kuitenkin siksi suuri, että jos Saksa on sopimukseen suostuva, mutta asettaa Liettuan suhteen joitakin kohtuullisiksi katsottavia ehtoja ja tämä ei halua niihin suostua Latvia ja Viro saattavat kumpikin olla valmiit bilateraaliseseen sopimukseen Saksan kanssa ja Liettua saa hoitaa asiansa, miten se itse parhaakseen katsoo.

On todennäköistä, että Itämerenmaiden ja Saksan välinen hyökkäämättömyyssopimus, jos sellainen esim. Latvian ja Viron osalta saataisiin solmituksi, veisi niiltä kaiken mielenkiinnon ranskalais-venäläiseen sopimusjärjestelmään. Ne katsoisivat olevansa turvassa, sikäli kun sopimukset voivat sellaista antaa, niillä molemmilla tahoilla, joista vaara geopolittisesti katsoen niitä voi uhata. Jos sitävastoin Saksa ei tunne halua kyseelliseen sopimukseen, on mahdollista, että ne katsovat turvallisuutensa vaativan liittymistä ranskalais-venäläiseen sopimusjärjestelmään.

P. J. Hyman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetysten raportti n:o 19.

Ministeri Flynninen

9/10. 1935

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 846.

Tallinnassa, lokak. 7 p:nä 1935.

20 / 220 Sal. D. 35

11/10-35

30

02310

5 C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan lähetystön tiedoituksen no. 19, mikä käsittelee

Ehdotuksia Viron valtiosäännön muutoksiksi.

Ministeri:

R. Ryssänen

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Tal lin na ssa 9 p:nä loka kuuta 19 35.

30 / 220 Sal. 35.	
11/10. 35	5
	C12

Asia: Ehdotukset Viron valtio-
säännön muutoksiksi.

Monivaheinen ja pitkä taistelu Viron hallitusmuodosta, minkä voi sanoa suomastaan karakterisoivan itsenäisen Viron poliittista historiaa, on hiljan saanut uusia "lisä". Nämä "lisät" muodostuvat kahdesta ehdotuksesta Viron valtiosäännön muutoksiksi, joista edellisen jätti riigikogun puhemieshistölle syyskuun 21 p:nä kenraali Larka, rintamamiesten ent. riigivanemehdokas, ja jälkimmäisen syyskuun 25 p:nä urakoitsija Univer. Edellisen oli jättäjän ohella allekirjoittanut kolme, jälkimmäisen kaksi henkilöä, joille kaikille on yhteistä se, että ovat täysin tuntemattomia ainakin poliittisessa elämässä.

Molemmille ehdotuksille, jotka sisällykseltään käyvät aivan diametraalisesti päinvastaiseen suuntaan, on myöskin yhteistä se, että molempien suhteen saattaa syyllä asettaa kysymyksen, ovatko niiden laatijat tosiaankin niin naivia, että ovat voineet uskoa ehdotuksensa nykyisenä ajankohtana, jolloin suojelustila juuri on vuodeksi pidennetty ja jolloin hallitus valmistele omaa, perinpohjaista valtiosääntöreformiaan, saattavan tosiaankin tulla kansanäänestyksen esineiksi ja ovatko ne ylipäänsä laadittukaan vakavassa mielessä. Yleinen käsitys näyttää kallistuvan siihen suuntaan, että Larkan ehdotus on laadittu osittain kiusanteeksi nykyiselle järjestelmälle, osittain muistutukseksi

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

..... Tavallinen.

si siitä, että rintamamiesliike ei vielä ole viimeistä virttään veisannut. Univerin ehdotuksen arvellaan taas syntyneen vastavedoksi Larkan ehdotukselle tai yksinkertaisesti "muuten vain."

Larkan ehdotuksen mukaan olisi voimassaolevan valtiosäännön 8 eri pykälää joko kokonaan tai osittain korvattava uusilla. Tärkeimmät ehdotetut muutokset sisältävät seuraavaa: 1) suojelustila voidaan julistaa vain mobilisation sattuessa tai sodan syttyessä, 2) riigivaneman ja riigikogun vaalit ovat toimitettavat valtiosäännön määräämällä ajalla eikä niitä voida siirtää tuonneemmaksi, 3) valtion tulo- ja menoarvio voi astua voimaan ai-noastaan riigikogun päätöksellä. Toimeenpanomääräyksissä, joissa ehdotuksen taktilliset tarkoitukset selvästi tulevat näkyviin, ehdotetaan m.m. että riigivaneman ja riigikogun vaalit ovat toimitettavat viimeistään sadan päivän kuluessa siitä kun ehdotus kansanäänestyksessä on tullut hyväksytyksi, että riigikogu nykyisessä kokoonpanossaan ryhtyy työhönsä 11:nä päivänä kansanäänestyksen myönteisen ratkaisun jälkeen ja valitsee 12 tunnin kuluessa uuden pääministerin. Ellei valintaa voida suorittaa, ryhtyy riigikogun puhemies hoitamaan pääministerin tehtäviä ja kutsuu hallitukseen sopivaksi katsomansa salkkujen hoitajat. Edelleen ehdotetaan, että henkilöt, jotka ovat toimineet hallituksen jäseninä maaliskuun 19 p:n 1934 ja uuden valtiosäännön hyväksymisen välisenä aikana, menettävät oikeuden muodostaa hallitus tai tulla sen jäseniksi.

Tarkastellessa näitä muutosehdotuksia nykyiseen, rintamamiesten syksyllä v.1933 läpiajamaan valtiosääntöön on vaikea tulla muuhun tulokseen kuin siihen, että rintamamiestaholla on joko palattu virolaiseen parlamenttarismiin jokseenkin sen vanhalla, paljon parjatulla pohjalla tai että kyseessä on vain taktillinen manööveri nykyistä järjestelmää vastaan. Olipa asianlaita niin tai näin, kyseenalaiseksi joka tapauksessa jää, merkitseekö ehdotettu "lex Larka" rintamamiesliikkeelle mitään voittoa.

Mitä Univerin ehdotukseen tulee, ei siihen tarvinne paljoakaan aikaa tuhjata. Toteutettuna merkitsisi se, kuten on sanottu, Viron muuttamista "yksinvaltaiseksi tasavallaksi." Riigivanem

itse määräisi sen mukaan kaksi ehdokasta riigivaneman vaalia varten. Toisena voisi olla hän itse ja toisena esim. hänen poikansa tai läheinen sukulaisensa, joiden välillä vaali olisi toimitettava. Riigikogun voisi riigivanem hajoittaa harkintansa mukaan ja määräämättä aikaa usille vaaleille. Valtiollisen vaalioikeuden ehtona olisi 25 vuoden ikä ja pohjakoulusivistys.

Molempien ehdotuksien laatuun kuin myös ajankohtaan nähden on ymmärrettävissä, että hallitus ei ole voinut olla ryhtymättä toimenpiteisiin ehkäistäkseen ehdotusten alistamisen kansanäänestykseen. Riigivanem onkin julaissut dekreetin, jonka määräysten mukaan kansanäänestys jostakin ehdotuksesta saattaa tapahtua suojelustilan vallitessa ainoastaan siinä tapauksessa, että sen toimeenpano riigivaneman harkinnan mukaan "ei saata vaaraan valtiojärjestystä eikä yleistä turvallisuutta."

Joskaan riigivanem ei kyseellisessä tapauksessa vielä ole virallista päätöstä tehnyt, ei liene vähintäkään epäilystä siitä, että molemmat asiakirjat, kun ne riigikogun puhe-miehistöön lähettäminä hänelle esitellään, eivät tule antamaan ai-
hetta enempiin toimenpiteisiin.

P. J. Kinnunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeri Flynnin

9/10 1933.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 857.

Tallinnassa, lokak. 11 p:nä 1935.

31 / 220 Sal. S. 35.

12/10-35

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedoituksen
no. 20, mikä käsittelee

Suomen-Viron 8:nsia ylioppilaspäiviä.

Raportin on laatinut lähetystön avus-
taja Ingman, joka läsnäolevana on seurannut
ylioppilaspäiviä alusta loppuun.

Ministeri:

R. J. K. Nieminen

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Tallinna ssa 9 p:nä loka kuuta 19 35.

31/220 Sal: D - 35.

12/10-35: 2

5 C12

Asia: Suomen-Viron 8:nnet

ylioppilaspäivät.

Suomen-Viron 8:nnet ylioppilaspäivät pidettiin t.k. 4-7 p:nä Tartossa. Suomalaisia osanottajia oli alun kundertakymmentä. Suomalaisten virallisina edustajina olivat K. Wichman, J. Harmas ja A. Sovijärvi sekä virolaisten J. Tönnisson, H. Sein ja S. Sinimets. Neuvotteluissa käsiteltiin vanhastaan tuttuja kysymyksiä heimotyön eri aloilta, kuten heimokielten opiskelua, stipendiaattien vaihtoa, heimoasioita koskevan kirjallisuuden levittämistä, ylioppilasjärjestöjen ystävyyssopimuksia j.n.e. Uutena asiana oli kysymys liiviläisten auttamisesta. Liiviläisten seuratalon rakentaminen päätettiin suorittaa molempien ylioppilaskuntien yhteisellä avulla. Tarton Akateeminen Heimoklubi sai tehtäväkseen huolehtia siitä, että Inkerin kouluihin tulisi suomenkieli ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi. Lisäksi keskusteltiin epävirallisesti Virossa Ruotsista käsin harjoitetusta suomalaisvastaisesta propagandasta.

Yleensä sujuivat ylioppilaspäivät ohjelman mukaisesti ilman mitään selkkauksia. Riigivaneman ja Tarton pormestarin vastaanotoista olivat tosin suomalaisten viralliset edustajat poissa, mutta tämä poisjääminen, joka merkitsi jonkunlaista periaatteellista kannanottoa, ei sen mukaan mitä allekirjoittaneelle ilmoitettiin ollut tarkoitettu mielenosoituk-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

seksi tavallisessa mielessä, vaan koetettiin se päinvastoin suorittaa mahdollisimman huomaamatta. Niinpä oli molempiin tilaisuuksiin järjestetty "epäviralliset" vastaus- ja kiitospuheenpitäjät ja virolaisille ylioppilaille selitettiin poisjääminen erilaisilla tekosyillä. Ylioppilaiden virallinen johtaja selitti allekirjoittaneelle nimenomaan, että asia koetetaan suorittaa niin huomaamatta kuin suinkin, ja että mikäli mahdollista koetetaan saada suomalaiset sanomalehdetkin olemaan asiasta kirjoittamatta. Erikoisempaa huomiota ei tapaus virolaisten keskuudessa lienekään herättänyt.

Ylioppilaspäivien lopettajaiset tapahtuivat eriyttävyysliittojärjestöissä. Kaikki Etelä- ja Pohjois-pohjalaisen osakunnan ylioppilaat olivat kutsutut Eesti Üliõpilaste Seltsiin, jonka kanssa mainituilla osakunnilla on ystävyyssopimus. Tässä tilaisuudessa piti E.Ü.S:n "vilistlane" sisäministeri Eenpalu suomalaisille ylioppilaille puheen, jossa hän hyvin sydämellisin sanoin toivotti heidät tervetulleiksi Viroon. Samalla hän kuitenkin korosti sitä, että Suomen ja Viron keskinäisen kanssakäymisen tulisi tapahtua täydellisen tasa-arvoisuuden pohjalla ilman nykyistä "vanhemman ja nuoremman veljen suhdetta."

Mitä poliittisiin virtauksiin Viron ylioppilaskunnassa tulee, niin on siitä vaikeata saada mitään yhtenäistä käsitystä. Useat ylioppilasjärjestöt ovat urkinnan pelosta kieltäneet kaiken poliittisen keskustelun piirissään. Useimmat korporatiot ovat kuten tumettua oppositioasenteessa nykyistä hallitussuuntaa vastaan, vaikkakin riigivanem Päts henkilökohtaisesti tuntui nauttivan melkoista arvonantoa niiden keskuudessa. Eesti Üliõpilaste Selts on akateemisessa maailmassa ollut hallituksen varmimpia tukia, mutta sanotaan siinäkin jo olevan havaittavissa jonkunlaista horjumista. Kaikki seltsiläiset, joiden kanssa allekirjoittanut joutui keskustelemaan, osoittautuivat kuitenkin nykyisen hallitussuunnan innokkaiksi kannattajiksi, kun taas esim. Sakala-korporation jäsenet henkilökohtaisissa keskusteluissa avoimesti ilmoittivat olevansa passiivisia syrjästäkatsojia.

Kuten tunnettua on Virossa ylioppilasjärjestöjen merkitys poliittisessa elämässä erittäin suuri ylittäen usein varsinaisten poliittisten puolueiden merkityksen.

Tallinnassa t.k. 5 p:nä sattuneesta tapauksesta, jolloin eräältä suomalaiselta ylioppilaalta takavarikoitiin joku määrä "Sinimusta"-lehteä ei ylioppilaspäivillä tunnutta tiedettävän mitään. Joku kappale sanotun lehden k.o. numeroa oli suomalaisilla ylioppilaille mukanaan Tartossa, mutta ei sitä millään tavoin näytetty levitettävän virolaisille.

Martti Pyyman.

Lähetystönsuustaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetysten raportti n:o 21

Ministeri Flynnin

10/12 1935

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna

N:o 1088.

Tallinnassa, jouluk. 10 p.1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
N:o 37 / 221 Tal. D. 35.
12/12-35
Ulkoasiainministeriölle, S C 12

Ulkoasiainministeriölle,

Minulla on kunnia oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotus
no. 21, mikä käsittelee

Uusinta vallankaappaus Hanketta Virossa.

Ministeri:

B. Rymin

Salainen.

Tal linna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 21.

Tal linna ssa 10.p:nä joulukuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
N:o 17 1221 Sal. O. 1935.	
13/12-35	1
S	C 12

Asia: Uusin vallankaappaus-
hanke Virossa.

Sunnuntaina, kuluvan kuun 8 p:nä yllätti pyhäpäivälevostaan nauttivat tallinnalaiset tieto uudesta ilmitulleesta vallankaappaus Hankkeesta ja yön kulussa sen johdosta toimitetuista lukuisista pidättämisistä.

Tapahtuman kulku, mistä puhelimitse olen useampaan otteeseen Ministeriölle tiedottanut, on virolaisten selostusten - sekä poliisin tiedotuksen että hallituksen kommunikön - mukaan pääpiirteissään seuraava.

Valtiollinen poliisi, joka jatkuvasti on seurannut hajoitetun rintamamiesliikkeen johtohenkilöiden toimintaa ja joka oli saanut tietoonsa, että kyseellisenä yönä näiden taholla jotain ratkaisevaa oli tekeillä, oli järjestänyt väijytyksen ja tunkeutui sopivaksi katsomallaan hetkellä Tallinnasta Lillekylään johtavan Kadakan tien n:ssa 20 - saman tien varrella sijaitsevan sivumennen sanoen v. 1927 kommunistisen kapinayrityksen päämajasijaitsevaan konspiratiiviseen huoneustoon. Siellä tapasi se ilmoituksen mukaan "kapinaa valmistelevan esikunnan", kaikkiaan 14 henkilöä, joiden joukossa olivat rintamamiesten johtomiehet: kenraali Larka, everstit Puskar, Seiman ja Kubbo, kapteenit Holland ja Pallon. Nämä kaikki ja lisäksi maantiellä tavatut epäiltävät henkilöt pidätettiin ja sijoitettiin Tallinnan keskusvankilaan.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

Samalla joutui poliisin käsiin, osittain pidätetyiltä, osittain palavasta uunista, joukko asiakirjoja, sekä painettuja että konekirjoitettuja. Näistä asiakirjoista ilmoitetaan käyvän eittämättömästi ilmi yksityiskohtainen suunnitelma nykyisen hallituksen kukistamiseksi ja sen jäsenten vangitsemiseksi, mikä piti tapahtua Estonian konserttisalissa seuraavana päivänä pidettävän "Isänmaan Liiton" kongressissa. Erityisten iskujoukkojen piti koontua aamupäivällä määräpaikkoihin, yllättäen miehittää klo.12.00 kokoussali ja vaatia hallituksen jäsenten luovuttamista. Ellei kaikki tämä voinut tapahtua ilman vastarintaa, oli käytettävä aseita, joita etupäässä laskettiin voitavan saada armeijan ja suojeluskunnan varastoista. Samalla oli julaistava "kansankongressin" julkilausuma nykyisen hallituksen erottamisesta ja uuden virkaanastumisesta. Vangitut henkilöt olivat sijoitettavat toistaiseksi Dramateater'in ravintolahuoneustoon ja haavoittuneita varten oli mobilisoitava lähiseudun lääkärin ja sanitääriautoja.

Erityistä huomiota takavarikoitujen asiakirjojen joukossa herättävät "kansankongressin" julkilausuma ja päiväkäsky no.1. Edellisessä, josta poliisin käsiin on joutunut ainoastaan muutamia tulen pahoin turmelemia kappaleita, joku hämäräperäinen kongressi, jonka osanottajina Larkan, Sirkin y.m. rintamamiesten ohella mainitaan myös ent. riigivanemat Jaan Tõnisson ja Teemant sekä tunnettu professori Uluots, ilmoittaa muka erotetun hallituksen tilalle astuvan uuden hallituksen, jossa pää-, sisä- ja kulkulaitosministerinä on Sirk, puolustusministerinä eversti Puskar, sijaisulkoministerinä välisministeriön sanomalehtiosaston päällikkö Sammul, talusministerinä prof. Waabel ja hänen sijaisenaan joku Mäe, maatalusministerinä tarkastaja Saar, opetusministerinä tri Mäe ja oikeusministerinä apulaisasianajaja Buldas. Jälkimmäisessä s.o. päiväkäskyssä taas annetaan yksityiskohtaisia ohjeita Estonian valtaamiseksi, mutta se tehdään tavalla, mikä on omiaan lukijaa oudoksuttamaan. Siinä m.m. määrätään väliaika ja järjestys vankien kuljettamiseksi Estoniasta Dramateater'in ravintolaan. Ensimmäisen ryhmän muodostivat riigivanemat Päts, kenraali Laidner ja pääministeri Einpaul, toisen ministerit Selter, Lill ja Sternbeck, kolmannen ministerit Seljamaa, Müller ja Talts, neljännen kenraalit Orasmaa, (Ros-

ka), Breede ja Reek j.n.e. Väliajaksi näiden ryhmien välillä oli muka varattava 5 minuuttia.

"Suunnitelma oli fantastinen ja muodosti seoksen hullunrohkeutta ja naivisuutta", lausuu "Päevaleht" kirjoituksessaan kaappaushankkeesta. Syrjästäkatsoja ei - sen perusteella, mitä viralliselta taholta asiasta on julaistu - voi olla tähän käsitykseen yhtymättä. Mutta samalla syntyy itsestään kysymyksiä, joihin toistaiseksi turhaan saa etsiä vastauksia. Kuinka sotilaskasvatuksen saaneet ja korkeisiin aseisiin nousseet henkilöt ovat voineet ryhtyä näin kevytmieliseen ja lapsellisesti valmisteltuun salahankkeeseen? Kuinka he jo aikaisemmin konspiratiiviseen työhön tottuneina ja siitä epäiltyinä saattoivat laiminlyödä salahankkeissa tarpeellisen varovaisuuden? Saattoivatko he tosiaankin uskoa, että aseiden saanti oli mahdollinen armeijalta ja suojeluskunnalta, joiden määrävän aineksen uskollisuus nykyiselle järjestelmälle on ulkopuolella epäilyn? Ja mihin perustuu sellainenkin otaksuma, että Estoniaan kokoontunut kongressi, jonka turvaksi asetettu huomattava osa Tallinnan poliisivoimia, ilman muuta "luovutaisi" ne miehet, joiden poliittiselle toiminnalle se oli kokoontunut siunaustaan antamaan?

Salahankkeeseen liittyvää hämäryyttä ei ole omiaan poistamaan myöskään se seikka, että "kansankonferenssin" julkilausumassa mainituista henkilöistä Tõnisson, Teemant ja Uluots jyrkästi kieltävät tietävänsä mistään sellaisesta ja että eräässä takavarikoidussa asiakirjassa uuden hallituksen ulkoministerinä mainittu Tukholman-lähettiläs Pusta, joka on saanut ohjeen saapua Tallinaan antamaan selityksensä, ilmoittaa, että hänellä ei ole mitään tietoa salahankkeesta, vielä vähemmän osuutta siihen.

Asiain näin ollen ei ole kummeksuttavissa, että eräissä piireissä, joissa entisiltä ajoilta tunnetaan vielä myönteellisyyttä rintamamiesliikkeeseen, on alettu kuiskailla, että sunnuntainvastaisen yön tapahtumilla on jotain "sivumakua" ja että niihin liittyy eräänlaista "arvoitukseellisutta." Varsinaisella rintamamiestaholla puhutaan kuulemani mukaan taas suoranaisesti "provo-

katiota" ja ollaan tietävinään, että kaappaussuunnitelman on valmistanut eräs aikaisemmin hyvin huomattavassa asemassa ollut "upseeri", joka samalla muka kiinnitti valtiollisen poliisin huomion konspirativiseen huoneustoon ja sen isäntiin. Suunnitelma ei vielä ollut tullut hyväksytyksi, mutta poliisi veti nuottansa ja sai "helpon saaliin".

Onko tämäntapaisilla väitteillä ja huhuilla jotain realistista pohjaa, se tuskin selviää ennen alkavaa oikeudenkäyntiä. Mutta mikään tietenkään ei estä sitä, että niitä miehestä mieheen kerrotaan ja myös uskotaan. Ja uskoa on omansa vahvistamaan toisaalta se seikka, että poliisi etukäteen oli tietoinen pidettävästä konspirativisesta kokouksesta ja saapui siihen juuri "oikealla hetkellä", toisaalta taas se päättömyys, joka - ainakin tähänastisten tietojen mukaan - on salahankkeelle siinä määrin leimaa-antava, että monen on vaikea suhtautua siihen täysin vakavasti.

Todennäköisenä seurauksena paljastetusta salahankkeesta tulee olemaan, että Viron palaaminen normaalsiin valtiollisiin oloihin tulee siirtymään yhä kaukaisempaan tulevaisuuteen. Samalla vaikuttaa miltei kohtalon ivalta, että kyseellisessä Estonian kongressissa riigivaneman tietämäni mukaan piti deklaraatiivisesti ja entistä yksityiskohtaisemmin esittää se tie, jota myöten tämä paluu tulisi tapahtumaan.

B. H. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 22.

Ministeri Flynnin es

15/12 1935.

Suomen Lähetystö

Légation de Finlande

Tallinna

N:o 1125.

Tallinnassa, jouluk. 15 p:nä 1935.

35 / 221 Tal. 1935.	
18/12. 35	2
Ulkoasiainministeriölle,	
5	C12

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen ohellisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 22, mikä käsittelee

Vallankaappaus Hankkeen selvittelyä Virossa.

Ministeri:

R. K. Kinninen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 22.

Tallinna ssa 15 p:nä joulukuuta 1935.

35 / 22 / Tal. 35.		35.
18/12-35	2	
	OSASTO	ASIA
5	Eriz	

Asia: Vallankaappaus Hankkeen
selvittelyä Virossa.

Tänään on kulunut täsmälleen viikko vallankumoushankkeen paljastamisesta ja sen osanottajien joukkopidättämisestä. Kuulustelu- ja tutkimustyö on pantu ripeästi ja kaikella mahdollisella voimalla alulle, mutta sen arvellaan vaativan ainakin kuukauden päivät, ennenkuin on ehditty saada "salat julki". Sen johdossa on sisäministerin apulainen Tenson, apulaisinaan johtajat Sooman ja Veermaa, jotapaitsi niitä seuraa yleisesikunnan edustajana eversti Maasing. Pidätettyjä kuulustellaan päivisin ja iltaisin tarkistetaan päivän kuluessa saatuja tuloksia istunnoissa Pagari tänavalla (poliittisen poliisin huoneustossa), joihin tavallisesti on ottanut osaa myös pää- ja sisäministeri Eenpalu.

Pidätyksiä on tapahtunut, paitsi Tallinnassa, monissa maaseutukaupungeissa, kuten Narvassa, Tartossa, Viljandissa ja Pärnussa. Tallinassa on pidätettyjen lukumäärä yhä kasvanut, nousten tällä hetkellä 96 henkilöön. Samalla katson olevan syytä merkitä, että joskin upseereja sisältyy tähän määrään suhteellisen runsaasti, rajoittuu aktiiviupseerien luku vain 2:teen, joista toinen on kapteeni ja toinen luutnantti.

Viime päivinä pidätettyjen joukossa on erityisesti mainittava ent. yleisesikunnan päällikkö, kenraali Tõrvand, joka

Jakelu [kirjainin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

kuitenkin, ainakin toistaiseksi, on saanut asua kotonaan tar-
kan valvonnan alaisena, ja Tukholman-lähettiläs Pusta. Hänet
pidätettiin muutama tunti senjälkeen kun hän vuorolaivalla oli
saapunut Helsingistä ja tehnyt käynnin välisministerin luona.
Seuraavana päivänä vapautettiin hänet riigivaneman päätöksellä
lähettilästoimestaan Skandinavian maissa.

Kuulustelujen ohella on toimitettu lukuisia kotitar-
kastuksia, joissa on löydetty ilmoituksen mukaan raskauttavaa
kirjallista aineistoa sekä aseita ja ammuksia. Niinpä on saa-
tu käsiin muutama täydellinen kappale "kansankongressin julki-
lausumaa", armeijalle osoitettu päiväkäsky no.1116, missä toiste-
taan jokseenkin täsmälleen edellisen sisältö, sekä erinäisiä
luetteloja, "mustat listat", tarkkoine osoitteineen henkilöistä,
joille piti "kostettaman" tai joita pidettiin vaarallisina.

Tämän kirjallisen todistusaineiston ja jatkuvien kuu-
lustelujen perusteella - joskaan suhteellisesti harva huomatta-
vimmistä pidätetyistä näyttää "tietävän mitään" - on voitu täy-
dentää sitä kuvaa salasuunnitelmista ja tapahtumain kulusta
yöllä kuluvan kuun 8 päivää vasten, minkä olen esittänyt edel-
lisessä tiedotuksessani. Todennäköisesti kuitenkin on jo - sekä
oman maan että ulkomaiden suhteen - välttämätöntäkin, että tä-
tä kuvaa voidaan selventää ja aukkoja todistusketjussa täyttää
ja tiivistää.

Näistä kuluneen viikon varrella virallisesti annetuista
täydentävistä tiedoista katson olevan syytä kiinnittää huo-
miota seuraaviin:

1) Salahankkeen alkujuuret vienevät ajassa aina viime
kesäkuuhun, s.o. ajankohtaan, jolloin rintamamiesten juttua käsi-
teltiin täällä ensi oikeusasteessa. Tällöin ryhdyttiin järjes-
telemään, "etteivät rivit hajoaisi", luotettavia rintamamiehiä
entiseen tapaan ryhmiin, joukkueisiin ja komppanioihin. Tallin-
nassa tapahtui tämä kaupunginosittain, silmälläpitäen kussakin
niissä esiintyviä erikoistehtäviä, varsinkin teknillisiä. Aivan
erikoista huomiota ilmoitetaan kiinnitetyn siihen, että n.s.
iskujoukkoihin saataisiin luotettavaa ja pelotonta ainesta.

2) Näin luoda järjestön kelvollisuuden ja toiminta-
valmiuden selville saamiseksi on kuluneen syksyn aikana pantu toi-
meen kokeeksi ainakin osittaisia kokoontumisharjoituksia, jotka
kuitenkin ovat antaneet huononlaisia tuloksia.

3) Salahankkeen johtajien ensimmäinen yhteisistunto oli
juuri se, missä heidän joukkopidättämisensä tapahtui. Aikaisemmin
illalla olivat kuitenkin eräät sen osanottajat, kuten eversti
Seiman ja kapteenit Holland ja Laaman pitäneet neuvottelun Vesi-
väravakadun 11:ssä, missä asioita myöhempää kokousta varten val-
misteltiin.

4) Salahankkeen varsinaiset johtajat ovat eversti Sei-
man ja kapteeni Holland, jonka viime mainitun katsotaan olevan
Sirkin lähimmän miehen ja hänen "erikoisvaltuutettunsa" Virossa.

5) Sirkin oli määrä saapua edellisenä s.o. lauantai-
iltana Tallinnaan, missä tarkoituksessa häntä on odottanut mootto-
rivene merellä ja auto rannalla. Jostakin syystä hänen matkan-
sa kuitenkin siirtyi ja hänen odotettiin saapuvan tänne lento-
koneella -Estonian valtaamisen jälkeen.

6) Girgensoni-tänavalla 22 toissa päivänä tehdyssä koti-
tarkastuksessa on löydetty 10 kg. dynamiittia 1 kg:n pakkauksessa,
joissa kussakin esiintyy Suomen Forciitti-Dynamiitti OY:n nimilei-
ma ja lisäksi 75 käsipommia, joiden ilmoitetaan olevan suoma-
laista valmistetta.

Ovatko nämä kaikki edellisissä kohdissa virallisina esi-
tetyt tiedot salahankkeesta ja sen valmisteluista täysin ja si-
tovasti todistettavissa, sitä en luonnollisesti voi enemmän kiel-
tää kuin vahvistaakaan. Joka tapauksessa on poliisilla ollut vi-
hiä salahankkeesta ainakin alkusyksystä. Nimenomaan ryhmämuodos-
tuksista ja kokeeksi toimeenpantavista kokoontumisharjoituksista
on poliisi ollut tietoinen. Ulottuivatko tiedot tällöin sitäkin
pidemmälle, se saattaa selvitä ehkä oikeudenkäynnin yhteydessä.

Viralliselta taholta annettuja selostuksia tarkastettaes-
sa ei voi välttyä siltä käsitykseltä, että niissä halutaan an-
taa oleellinen merkitys sille avulle, jota salahankkeen valmiste-
luissa on saatu Suomesta päin ja erityisestikin ikävän vaiku-
tuksen tekee "Uus Bestin", hallituksen pää-äänenkannattajan, vih-

jalut kahdessa äskeisessä pääkirjoituksessaan, joita puhelinsanomalla olen Ministeriölle selostanut. Suomesta peräisin olevat käsipommirykelmästä ja dynamiittipanoksista on lehtiin toimitettu kuvia ja enemmäksi varmuudeksi ovat viimeainittuihin liittyvät nimilaputkin otettu suurennettuina kuvaan, jotta lukija ei mitenkään niiden alkuperästä erehtyisi. Annetaan myös ymmärtää, että painetut asiakirjat, kuten esim. "kansankongressin julkilausuma", ja yksinpä käsivarsisiteetkin ovat saapuneet Suomesta. Poliisin taholla kuulemani mukaan niinkään oletetaan, että mainittu julkilausuma ja päiväkäsky No. 1 ovat kokoonpantu Suomessa (Sirk), koska ne molemmat, mutta varsinkin viimeainittu on laadittu niin lapselliseen muotoon, että sotilassivistyksen saanut henkilö sitä tuskin olisi voinut tehdä!

Mitä Tallinnan ei-viralliseen mielipiteeseen tulee, on pantava merkille, että yhä yleisemmin aletaan uskoa, että jotain "vakavaa" on ollut tekeillä. Saattaa tosin kuulla sellaisia lausuntoja, että "tässä jutussa ei tiedä, missä provokatio loppuu ja salahanke alkaa" tai että "hämärillä voimilla on sunnuntaiyön tapahtumiin erikoinen osuutensa", mutta joka tapauksessa tunnelma on toinen kuin muutama päivä sitten. Ihmisten näyttää olevan kuitenkin vaikea uskoa, että esim. professori Vaabel, joka "kansankonferenssin julkilausumassa" mainittiin talousministerinä, ja joka kokonaan on omistautunut finanssiopillisille kysymyksille, olisi ollut tietoinen vastaisesta salkustaan. Tai että Pusta, joka suurien vaikeuksien jälkeen viime elokuussa onnistui saamaan Tukholman-lähettilään paikan ja joka ei lainkaan liene konspiratiivinen luonne, olisi antautunut mihinkään seikkailupolitiikkaan. Toisaalta taas kysytään, mitenkä on mahdollista, että eversti Seiman, joka yhdessä tri Kook'in kanssa viime keuhkavellalla ilmiantoi n.s. terroristien salahankeen ja jolle viimeainitut lienevät vannoneen kostoja, nyt oli mukana vastaavanlaisessa yrityksessä ja ilmoituksen mukaan vieläpä sen sotilaallisena johtajana.

Tietenkin on vaikea tuntea ihmisten aivoituksia ja tietämillä mielellä eri kulmilla maata on otettu vastaan tieto sala-

hankkeen paljastumisesta, mutta joka tapauksessa on syytä panna merkille se sähköiden ja kirjeiden muodossa saapunut onnittelujen paljous, joka on osoitettu joko järjestöjen tai yksityisten nimissä etupäässä riigivanemalle, mutta myöskin ylipäällikölle ja pääministerille, ja joka elävästi muistuttaa maaliskuun päiviä v. 1933. Tällä kertaa ovat myös ylioppilaskorporaatiot, joita on pidetty, yhtä enemmän, toista vähemmän, nykyisen järjestelmän vastustajina, mukana. Eriytyisen lähetystön kautta on "Fraternitas Estica" ja myöskin "Sakala", joka aikaisemmin tavallaan palveli rintanamiesten johtoa, esittäneet onnittelunsa riigivanemalle ja samalla ilmoittaneet, että ne ovat erottaneet "filisteriensä" joukosta, edellinen salahankkeeseen sekaantuneet asianajajat Laamanin ja Paris'en, jälkimmäinen eversti Kubbon, jolle bolshevikit vapaussodan aikana olivat antaneet nimityksen "valkoinen piru", ja asianajaja Sirkin. Merkitseekö tämä kaikki tosiaan mielipiteiden muutosta vaiko "kasvojen pelastamista", sitä en osaa vielä sanoa.

P. Sirkin

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeri Hynninen

19/12 - 1935.

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna

N:o 1150.

Tallinnassa, jouluk. 19 p:nä 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 37 / 221 Tal E. 1935.		
22/12-35	79	LML
RYHMÄ		ASIA
5	C 12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e ,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 23, mikä käsittelee

Vaikutelmia Riian ulkoministerikonfe-
renssista.

Ministeri:

P. Ryssänen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 23.

Tallinna ssa 19 p:nä joulukuuta 19 35.

ULKOASIANMINISTERIO		
No 37 / 221 Sal. 1935		
27/12-35	78	LIIK.
KYLLIA		ASIA
5	C 12	

Asia: Vaikutelmia Riian
 ulkoministerikonferenssista.

Käymättä yksityiskohtaisemmin selostamaan Riassa kuluvan kuun 11-13 p:nä pidettyä Itämerenmaiden ulkoministerien konferenssia, josta Riian edustuksemme edellytän pitävän huolta, katson kuitenkin olevan syytä esittää niitä vaikutelmia, joita konferenssin osaaottaneet välisministeriön kansliapäällikkö Laretei ja Latvian Tallinnan-lähettiläs Kreevinš ovat siitä kertomansa mukaan saaneet.

Laretein saaman käsityksen mukaan saattoi konferenssissa havaita, että yhteistyö Itämerenmaiden välillä, kaikista vaikeuksista huolimatta, on vahvistumaan päin ja että "Itämerenmaiden entente" on kehittymässä myönteiseen suuntaan vastaten täysin tyydyttävästi niitä toiveita, joita tälle "vuoden vanhalle lapselle" saattaa kohtaudella asettaa. Nimenomaan saatettiin konferenssissa todeta yhteistyön edityvän säännöllisin askelin taloudellisen ja siviililainsäädännön piirissä, millä pyritään siihen, että Itämerenmaat muodostaisivat näillä aloilla mahdollisimman yhtenäisen oikeusjärjestelmän.

Kansainväliseen poliittiseen tilanteeseen nähden konferenssi saattoi täysin yhtyä niihin näkökohtiin, jotka ministeri Munters esitti konferenssin avajaisiin valmistamassaan ulkopoliittisessa katsauksessa. Alleviivaten uskollisuuttaan Kansainliitolle ja

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
 3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

sen pyrkimyksille rauhan säilyttämiseksi konferenssi saattoi todeta sen jäsenten keskuudessa näissä suhteissa vallitsevan "une unanimité et un accord complet".

Mitä Liettuaan tulee, saattoi konferenssi mielihyvällä panna merkille, että se "erikoiskysymyksissään" on pyrkimässä selvemälle ja normaalisemmalle tielle. Tämä tuli näkyviin ulkoministeri Lozoraitis'en esittämässä ulkopolittisessa exposé'ssa missä hän käsitteli sekä Memelin että Vilnan kysymystä, mutta varsinkin henkilökohtaisissa keskusteluissa virallisen ohjelman ulkopuolella. Lozoraitis'en ilmoituksen mukaan on Liettua pyrkinyt lieventämään sitä pingotusta, mikä sen ja Saksan välillä Memelin alueen takia on vallinnut, ja siinä jo jossain määrin onnistunutkin. Suhteet Saksaan ovat nykyään paranemaan päin ja Memelissä näyttää puhtaasti saksalaisen direktorion muodostaminen rauhoittaneen mieliä. Liettuan ja Englannin välillä, jolla viime mainitulla signatäärivaltiona on mielenkiintoa Memelin asioihin, on saatu aikaan jonkunlainen yhteisymmärrys Memelin statuuttien respektoimisen pohjalla ja Liettua ei viime aikoina ole tehnyt Memelissä mitään Englantia kuulematta. Yksityiskeskustelussa Lozoraitis oli sitäpaitsi ilmoittanut Liettuan olevan valmiin myöntämään amnestian kaikille niille 32 henkilölle, jotka tuomittiin raskaisiin rangaistuksiin paljon hälyä herättäneessä ^{maan-}petosjutussa (Neumann, Sasse et consortes), jos Saksa puolestaan hellittää otteitaan, varsinkin taloudellisella alalla, Liettuaa vastaan.

Sen sijaan on Vilnan kysymys entisellä asteellaan. Liettuan oli Lozoraitis'en sanain mukaan vaikea tehdä mitään sovitteluyrityksiä Puolalle varsinkaan sen jälkeen kun Puolassa on avoimesti syytetty Liettuaa ja sen aikaisempaa ulkopolittista johtoa yhteistoiminnasta ukrainalaisten terroristien kanssa.

Kreevinä, joka ensikertalaisena otti osaa ulkoministerikonferenssiin - hän siirtyi viime lokakuun lopussa Berlinistä Tallinnaan - ei katsonut voivansa täysin verrata Riian konferenssin tuloksia aikaisemmissa konferensseissa saavutettuihin tuloksiin, mutta oli taipuvainen siihen käsitykseen, että ne jäivät "laihanlaisiksi", joskin konferenssi mutten vastasi tarkoitustaan, muodostaen ennen kaikkea tilaisuuden henkilökohtaiseen

tapaamiseen ja mielipidetten vaihtoon. Sitä varjosti tavallaan Tallinnan tapahtumat ja virolaiset olivat niiden johdosta pidättyväisempiä kuin mitä muutoin olisi ollut asianlaita. Jos konferenssi olisi pidetty muutamia päiviä aikaisemmin, olisi Viron delegatiolla todennäköisesti ollut yhtä ja toista huomauttamista Liettuan ulkopolitiikan suhteen, mutta nyt tyytyi se huomautusten asemasta esittämään vain toivomuksia, että Liettua jatkaisi "erikoiskysymystensä" selvittelyä Itämerenmaiden yhteiseksi eduksi.

Konferenssin käsitellessä kysymystä Itämerenmaiden edustuksesta Kansainliiton neuvostossa, Kreevinê oli havaitsevinaan, että nimenomaan kysymyksen "käytännöllinen puoli" s.o. kuka asetettaisiin ehdokkaaksi ensimmäiseksi Itämerenmaiden edustajaksi neuvostoon, tarvitsee vielä valmistelua ja neuvotteluja. Kysymykseen tulisivat tällöin lähinnä Latvia ja Viro t.s. Munters ja Seljamaa, mikä voisi nostaa esille keskinäisiä ambitioikysymyksiä, ja ratkaisijaksi jäisi Liettua.

B. K. Munters

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

Ministeri Flynninon

29/12 1935.

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Tallinna

No 1160.

Tallinnassa, jouluk. 29 p. 1935.

1 215 Pal. D. -36.
Ulkoasiainministeriölle,
3/1-36

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedoituksen
no. 24, mikä käsittelee

Viron lehdistää ja Suomea.

Ministeri:

B. K. ...

Tallinna SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Tallinna ssa 29 p:nä joulukuuta 19 35.

1 / 218 Sal. 36.		
2/1-36.	2	LIL
5	C12	

Asia: Viron lehdistö ja Suomi.

Viron huomattavimpien lehtien suhtautuminen Suomeen on viime vuoden maaliskuun tunnettujen tapahtumien jälkeen jättänyt - lievimmin sanoen - yhtä ja toista toivomisen varaa. "Huonoa tuulta" ja tyytymättömyyttä on osoitettu ei ainoastaan varsinaisissa artikkeleissa vaan usein myös päivän uutisissa, sikäli kuin vain tilaisuutta sellaiseen on ilmaantunut. Erään lehden ("Päevaleht") pilapiirtäjänkin on tässä suhteessa tehnyt parastaan, mistä silloin tällöin olen katsomut olleen syytä toimittaa näytteitä Ministeriölle osoituksena siitä mielenlaadusta, mikä piirrintä on ohjannut.

Tyytymättömyys Suomeen ulottuu epäilenättä verrattain kauas menneisiin vuosiin ja pohjautuu osittain pettymisiin toiveisiin läheisestä poliittisesta ja taloudellisesta yhteistoiminnasta. ("Suomen silta"), osittain tunnesyihin ("Alempuus-kompleksi"), ehkäpä virolaiseen menttaliteettiinkin, missä suhteessa selviää jotain, kun palauttaa mieleensä Raudseppin eräässä näytelmässään renkimiehen suuhun sovittamat sanat: "Minulle tekee niin pahaa, kun näen, että jollekin käy hyvin." Mutta näiden seikkojen toteamisen ohella on myönnettävä, että nimenomaan nykyisen järjestelmän vallitessa on Viron lehdille ilmaantunut tämän tästä välittömiä aiheita tyytymättömyytensä esittämiseen. Milloin on

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

sellaisena ollut Suomen talouspolittiset toimenpiteet ("bmenasota", missä sanoja ei säästetty) tai merkit sen skandinavista orientautumisesta ("Suomi-ukko värjöttelemissä Skandinavian rappusilla"), milloin taas tiedot suomalaisten kutsuvieraiden mienosoituksellisesta saapumatta jäämisestä, mitä on sattunut milloin perusteluilla, milloin perusteluitta, tai saapumien taidittomasta esiintymisestä (Tarton ylioppilaspäivät). Sekä lisäksi - last, not least - eräiden suomalaisten lehtien jyrkkä kannanotto, "asiaton sekaantuminen", Viron asioihin ja tapahtumiin, mikä viime lokakuulla johti täällä lehtien yhteisen rintaman muodostumiseen ja suoranaiseen "kampanjaan" Suomen sanomalehdistöä vastaan.

Tätä kirjoittelua, joka tapahtui osittain toimitusten, osittain jonkun nimimerkin nimessä, olen yksityiskohtaisesti selostanut lehtiselostuksissa (Lähetystön lehtiselostukset no. 31, 32, 34, 39 ja 40), mutta joku merkintä saattaa vielä tässä yhteydessä olla paikallaan. "Uus Eesti" lausuman mukaan "Suomen sanomalehdistön tasoon on syntynyt syviä repeämiä, joista näkyy että kaunis kuori peittää osaltaan turmeltuneen sisällyksen." Mitä suomalais-virolaisiin heimotunteisiin tulee, ovat ne lehden mielestä "alunperin perustuneet erilaiselle ja epäoikeutetulle pohjalle". Viroa on aina pidetty astetta alempana Suomea. Nimitykset "vanhempi veli" ja "nuorempi veli" ovat totuttaneet suomalaiset pitämään itseään virolaisia parempina, koska yleisen kielenkäytönkin mukaan vanhempi veli on viisaampi kuin nuorempi. Tästä legendasta on aika tehdä loppu. "Viro ei tahdo koskaan olla toisen kansan provinssi enemmän suhteessa kuin toisesakaan." Mikäli vastedes tahdotaan puhua Suomen-Viron ystäväyydestä, on siitä puhuttava samanarvoisten kansojen ystäväyyden nimessä. Niinikään on lopetettava puhe siitä, että Suomi olisi tarpeellinen välittäjänä Skandinavian kulttuuriyhteyteen. Siinä suhteessa ei Viro tarvitse mitään välitystä, enemmän kuin se tarvitsee turvautua Saksaan hakiessaan yhteyttä Englannin kulttuuriin.

"Päevalehtin" jyrkkäsanaisessa kirjoituksessa taas väitetään, että "Suomen sanomalehdistö ei katso ainoastaan yliolkai-

sesti meidän polittiseen ja sosialiseen kehitykseenme, vaan se pitää usein tarkoituksellisesti melua jokaisesta omena- ja perunakapasta, minkä Viron maamies pitkien ja vaivaloisten diplomaattisten neuvottelujen jälkeen lähettää Suomeen." Joskin "Suomenmerkitse Virolle, objektiivisesti katsoen, on vähäisempi kuin Suomessa halutaan uskoa," olisi nykyisestä olotilasta, joka on "verrattavissa enemmän tai vähemmän Saksan ja Ranskan sanomalehdistön suhtautumiseen toisiinsa", kuitenkin päästävä, sillä se "ei voi olla tuottamatta vahinkoa sekä puolelle että toiselle." "Postimeesin" mielestä ei ollut syytä ryhtyä suomalaisille opettamaan, miten Viroon on suhtauduttava, "mutta heidän on aihetta tehdä omat johtopäätöksensä ja myös kiinnittää eräiden suomalaisten lehti- ja nuorisomiesten huomiota siihen, että Viron kansa itse kaikkein parhaiten tietää, miten sen on suhtauduttava voimassaolevaan järjestelmään. Se tietää myös, mikä sille on hyvä ja mikä sille on paha eikä kaipaa siinä suhteessa "vanhemman veljen" opetuksia".

Näiden lausuntojen Viron eri piireissä synnyttämä ärtyisyys alkoi kuitenkin jo tasaantua, kun kuluvan kuun 8 päivän tapaukset s.o. rintamamiesten salahankkeen ja sen Suomeen ulottuvien haaraantumien paljastuminen uudella voimalla nostivat jälleen esiin suomalais-virolaiset suhteet niiden kielteisimmässä ja arimmissa kohdissaan. "Uus Eesti", hallituksen pää-äänenkannattaja, kiihuhti jo kuluvan kuun 10 p:nä, jolloin salahankkeen virallinen tutkimus oli vielä ensi asteellaan ja jolloin langat Suomeen päin vielä olivat hämärän peitossa, lausumaan m.m. seuraavaa: "Veljeskansan luona lahden tuolla puolen on valmistettu turvapaikka terroristiemme päämiehille, annettu heidän jatkaa halpamaisia sepistyksiään ja kalvaa Virola. Heidän on sallittu harjoittaa kiihoitusta ja väittää, että Virossa muka rajoitettaisiin vapautta ja harjoitettaisiin diktaturia silloin, kun Viron hallitus täällä taistelee kansan ja valtakunnan säilymisen puolesta ja terroristeja vastaan. Tällaisen olotilan pidempi jatkuminen on todella surkeata. Luotamme, että ainakin nyt lahden tuolla puolen osataan tehdä ja tehdään oikeat johtopäätökset." Kuutta päivää myöhemmin julkaisemassaan kirjoituksessa lehti on jo kuitenkin huomattavasti hillitympi ja syytökset kohdistuvat vain osaan Suomen sa-

nomalehdistöä. Sitä oudommalta tuntuu, että lehti selostettuaan myöhemmin sisäasiainministeri Puhakan vastausta eduskuntakyselyyn suomalaisten osanotosta kaappaushankkeeseen varsin kategorisessa muodossa lisää, että selostus "kaikissa kohdissaan ei pidä paikkaansa."

Äreä ja hermostunut sävy on huomattavana myöskin "Vapa Maan" "Suomen apua" vastaan osoitetussa pääkirjoituksessa, jonka alkusanoissa m.m. lausutaan: "Meidän käsityksemme mukaan olisi jo aika luopua salapäeräisistä fraaseista ja puhua puhdasta viroa." Kirjoituksessa kylläkin yritetään tehdä selvä ero suomalaisten ja suomalaisten välillä, mutta kokonaisuutena katsottuna tekee se siksi ikävän vaikutuksen, että sen vain vaivoin voi asettaa Laamamin-kaltaisen ymmärtäväisen ja taitavan lehtimiehen tiliin.

Siihen nähden että nämä kirjoitukset sisällöltään oleellisesti ampuvat yli maalin ja sävyiltään ovat perin rikkirepivää laatua, käännyin asiassa välisministeri Seljamaan puoleen. Hänen mielestään oli ymmärrettävää, että yleinen hermostuneisuus kuvastui myös sanomalehdistössä, mutta samalla hän oli valmis myöntämään, että määrättyissä tapauksissa oli menty "liian pitkälle". Tästä syystä hän jo oli antanut välisministeriön poliittisen osaston päällikölle tehtäväksi asettua yhteyteen asiassa sekä "Uus Bestin" että "Vapa Maan" johdon kanssa. Niinikään ilmoitti hän myös henkilökohtaisesti tekevänsä voitavansa, että suomalais-virolaisten suhteiden käsittely sanomalehdistössä tapahtuisi täysin asiallisella pohjalla.

Bj. Seljama